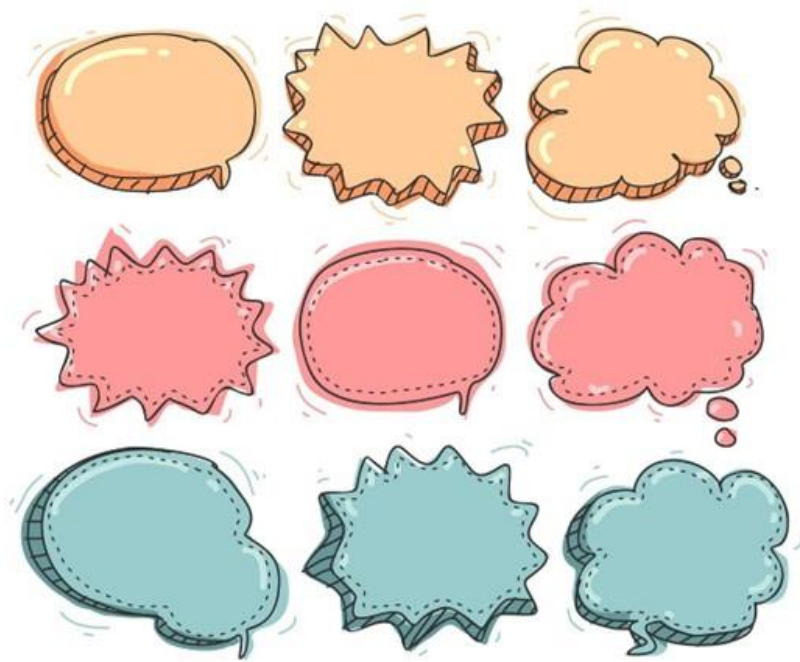

DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE ORAL

ANÀLISI DE CASOS

Vicent Morell Mengual

Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació

Universitat de València

© Vicente Morell Mengual

Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació
Facultat de Psicologia i Logopèdia. Universitat de València
Av. Blasco Ibáñez, 21. 46010 València

Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada

ÍNDEX

PRESENTACIÓ.....	5
1. CAS D'ERIC.....	6
1. Dades personals	6
2. Motiu de l'avaluació	6
3. Estructura i dinàmica familiar.....	6
4. Embaràs, naixement i desenvolupament	7
5. Història escolar.....	7
6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades	8
7. Hipòtesi diagnòstica	10
2. CAS DE JÚLIA	11
1. Dades personals	11
2. Motiu de l'avaluació	11
3. Estructura i dinàmica familiar.....	11
4. Embaràs, naixement i desenvolupament	12
5. Història escolar.....	13
6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades	14
7. Hipòtesi diagnòstica	15
3. CAS D'ISABEL	16
1. Dades personals	16
2. Motiu de l'avaluació	16
3. Estructura i dinàmica familiar.....	16
4. Embaràs, naixement i desenvolupament	17
5. Història escolar.....	18
6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades	18
7. Hipòtesi diagnòstica	20
4. CAS DE NIC.....	21
1. Dades personals	21
2. Motiu de l'avaluació	21
3. Estructura i dinàmica familiar.....	21
4. Embaràs, naixement i desenvolupament	22
5. Història escolar.....	23
6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades	24
7. Hipòtesi diagnòstica	26

5. CAS DE LAYLA.....	27
1. Dades personals	27
2. Motiu de l'avaluació	27
3. Estructura i dinàmica familiar.....	27
4. Embaràs, naixement i desenvolupament	28
5. Història escolar.....	28
6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades	29
7. Hipòtesi diagnòstica	30
6. CAS DE DAVID	31
1. Dades personals	31
2. Motiu de l'avaluació	31
3. Estructura i dinàmica familiar.....	31
4. Embaràs, naixement i desenvolupament	32
5. Història escolar.....	33
6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades	34
7. Hipòtesi diagnòstica	36
7. CAS DE CARLOTA.....	37
1. Dades personals	37
2. Motiu de l'avaluació	37
3. Estructura i dinàmica familiar.....	37
4. Embaràs, naixement i desenvolupament	38
5. Història escolar.....	38
6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades	39
7. Hipòtesi diagnòstica	41
8. CAS DE MARTINA.....	42
1. Dades personals	42
2. Motiu de l'avaluació	42
3. Estructura i dinàmica familiar.....	42
4. Embaràs, naixement i desenvolupament	43
5. Història escolar.....	43
6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades	44
7. Hipòtesi diagnòstica	46
9. ACTIVITATS GRUPALS	47
1. Indicacions generals	47
2. Activitats sobre aspectes evolutius, familiars i escolars	48
3. Activitats sobre instruments i tècniques i instruments d'avaluació	48

4. Activitats sobre simptomatologia nuclear i indicadors de risc	49
5. Activitats sobre actuació i intervenció escolar	49
6. Activitats sobre assessorament i intervenció familiar	50
7. Activitats de coordinació	51
10. ACTIVITATS INDIVIDUALS.....	52
1. Reflexió personal	52
2. Autoavaluació i avaluació grupal	52
11. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	53

PRESENTACIÓ

El llibre que teniu a les mans és fruit de la preocupació constant que mostrem alguns docents universitaris per millorar el procés d'ensenyament-aprenentatge de les futures generacions de mestres d'educació infantil. Això ens porta a dissenyar eines pedagògiques innovadores i efectives, amb l'objectiu d'enfortir les competències professionals necessàries per a la pràctica docent. La nova edició d'aquest manual pràctic sorgeix de l'experiència acumulada durant anys en l'àrea de psicologia educativa i de l'educació, així com de les valuoses aportacions d'antics i antigues alumnes que ens han ajudat a identificar carències formatives.

En aquesta edició renovada, presentem una sèrie de casos pràctics totalment actualitzats, que reflecteixen situacions reals que podeu trobar en les aules d'educació infantil. Hem optat per allunyar-nos dels enfocaments purament logopèdics o d'altres disciplines no relacionades directament amb la vostra formació com a mestres, per oferir-vos una eina que s'ajuste a les necessitats i reptes del vostre futur professional. A través d'aquests casos, podreu aprofundir en el coneixement dels diferents trastorns del llenguatge oral.

Cada cas s'inicia amb una anamnesi detallada, seguida d'un estudi exhaustiu dels quatre components essencials del llenguatge (fonologia, morfosintaxi, semàntica i pragmàtica). Alguns casos inclouen informació exhaustiva amb dades d'avaluació molt específiques mentre que altres, per la seua naturalesa o les possibilitats reals, contenen menys informació. Amb aquest enfocament gradual en diferents nivells de dificultat, pretenem que cada alumne i alumna puga desenvolupar el seu propi procés d'aprenentatge, adquirint les competències necessàries per:

- Identificar les dificultats en el llenguatge oral i escrit en l'aula ordinària.
- Informar els especialistes per abordar conjuntament l'atenció a les necessitats que afecten l'audició i el llenguatge.
- Comunicar-se i interactuar adequadament amb infants amb dificultats del llenguatge oral i escrit.
- Crear i mantenir llaços de comunicació i col·laboració amb les famílies.

Us convidem a explorar i a submergir-vos en aquest material, dissenyat amb la intenció de ser una guia pràctica i motivadora en el vostre camí cap a convertir-vos en professionals competents i empàtics de l'àmbit de l'educació infantil. Esperem que aquest llibre no només siga una eina d'aprenentatge, sinó també una inspiració per a la vostra futura pràctica docent.

València, setembre de 2024

1. CAS D'ERIC

1. Dades personals

Nom: Eric G. A.

Edat: 6 anys i 2 mesos.

Curs: 3r curs d'Educació Infantil.

Localitat: Nules (Castelló).

Nacionalitat: espanyola.

Llengua materna: castellà.

2. Motiu de l'avaluació

Eric és un alumne de 6 anys i 2 mesos escolaritzat en l'últim curs d'Educació Infantil en un centre públic situat de la comarca castellonenca de la Plana Baixa, en el municipi de Nules. El seu tutor d'educació infantil ha detectat la presència de dificultats en algunes àrees de la parla, el llenguatge i la comunicació.

3. Estructura i dinàmica familiar

Eric és el fill major d'una família composta pel pare, la mare, ell i dues germanes bessones de 3 anys. La mare té 37 anys, va completar els estudis fins a l'educació secundària i actualment treballa a temps parcial com a auxiliar administrativa en una empresa local. El pare té 38 anys i treballa com a operari en una fàbrica de materials de construcció. La seua jornada laboral és intensa i sovint s'allarga, cosa que fa que estiga poc temps a casa durant la setmana. Això provoca que la mare assumisca la major part de les responsabilitats en l'educació i la cura dels fills perquè el seu horari laboral és més flexible i li permet adaptar-se a les necessitats familiars.

La família va traslladar-se des de Trebujena a Nules quan Eric tenia 4 anys i les bessones tenien un any, buscant millors oportunitats laborals i un entorn més tranquil. La llengua materna dels progenitors és el castellà, ja que tots dos van nàixer i créixer en dues poblacions de la província de Cadis, Las Cabezas de San Juan i Lebrija. Actualment viuen en un pis petit però acollidor situat en el centre de Nules. L'habitatge disposa de les comoditats bàsiques i un petit balcó on Eric i les bessones poden jugar sota la supervisió de la mare. La rutina diària comença amb la mare despertant tots els membres de la família. Prepara l'esmorzar i ajuda les bessones i Eric a preparar-se per a l'escola. Els dies en què el pare pot estar a casa intenta participar activament en aquestes tasques matinals, però això sol ser poc freqüent a causa dels seus horaris laborals. Les bessones i Eric dinen al menjador escolar. A la vesprada, quan acaben les classes, és

habitual que vagen a un parc pròxim de casa per jugar amb els companys i les companyes de l'escola. Els caps de setmana són moments especials per a la família. Quan el pare està disponible solen fer activitats junts com, per exemple, excursions al parc o visites a llocs d'interès local. A més a més, la mare participa activament en les reunions de l'Associació de Mares i Pares d'Alumnes (AMPA) de l'escola, buscant recursos i activitats que puguin beneficiar els seus fills i la resta d'alumnat. Aquesta implicació li ha permès crear xarxes de suport amb altres famílies.

La família materna i paterna, incloent-hi els avis, resideixen en la província de Cadis, per la qual cosa només solen veure's durant períodes festius de Nadal, Setmana Santa i les vacances d'estiu.

4. Embaràs, naixement i desenvolupament

L'embaràs d'Eric va arribar després de dos anys de planificació. Abans d'aquest embaràs, la mare havia patit un avortament espontani als dos mesos de gestació, una experiència que va tenir un alt cost emocional per a tota la família. El ginecòleg li va recomanar esperar almenys sis mesos abans d'intentar quedar-se embarassada de nou, no obstant això, l'avortament previ va minvar el desig d'ambdós progenitors per tornar a intentar-ho i el temps d'espera va ser significativament superior.

L'embaràs d'Eric es va desenvolupar amb normalitat fins a la setmana 32, moment en què la mare va experimentar episodis de tensió arterial elevada que van requerir un seguiment més estricte fins al final de la gestació. Tot i aquestes complicacions, l'embaràs va culminar amb un part natural sense incidents a la setmana 39. Eric va néixer amb un pes de 3.100 grams i una talla de 50 centímetres. Després del part va ser necessari que romanguera en observació durant tres dies a causa de dificultats respiratòries lleus, que es van resoldre sense conseqüències importants. En casa va ser alimentat amb lactància mixta fins als 10 mesos, posteriorment es va produir la transició a l'alimentació sòlida amb total normalitat.

La majoria de les fites del desenvolupament van transcórrer dins dels estàndards ordinaris. Eric va començar a gatejar als 6 mesos i mig i va donar els seus primers passos als 13 mesos. Les primeres paraules amb significat es van registrar al voltant dels 13 mesos i el seu vocabulari ha anat augmentant exponencialment. Pel que fa al control d'esfínters, va ser capaç d'aconseguir-lo entorn dels 3 anys, però ha presentat alguns episodis puntuals d'enuresi nocturna fins als 5 anys, especialment durant períodes de canvi o estrès com, per exemple, l'inici de l'escola. En l'actualitat no té problemes significatius amb el control d'esfínters i no ha patit més episodis de terrors nocturns des de fa més d'un any. El seu estat de salut és bo, no pren cap medicació i no ha requerit tractaments mèdics especials fins al moment.

5. Història escolar

Eric va començar l'escolarització als 3 anys en un col·legi públic del municipi gadità de Trebujena, on va cursar el primer any del segon cicle d'educació infantil. Posteriorment, als 4 anys, la

família es va traslladar a Nules (Castelló) i des de llavors està matriculat en un centre públic que segueix el programa d'Educació Plurilingüe i Intercultural (PEPLI), amb un 45% dels continguts impartits en valencià, un 45% en castellà i un 10% en anglès. Eric es va adaptar amb facilitat al canvi de centre i localitat. Tot i que la seua llengua materna és el castellà, ha desenvolupat una bona comprensió del valencià i és capaç d'expressar-se en aquesta llengua de manera bàsica però funcional per a la seua edat. Encara que se sent còmode amb els companys i companyes i participa activament en activitats grupals, s'han observat algunes dificultats articulatòries. Aquestes dificultats no impedeixen que Eric es faça entendre, però en algunes ocasions s'han produït comentaris o rialles per part d'un petit grup dels companys.

Eric és un xiquet alegre i té un grup d'amics i amigues estable. No obstant això, el seu tutor ha vist que, en situacions en les quals necessita parlar davant del grup classe o davant figures adultes d'autoritat, tendeix a abaixar la veu i evitar l'ús de paraules que inclouen els fonemes amb què té dificultats. Es tem que la situació pugua fer-se més complexa i genere una certa inseguretat a l'hora de parlar en públic o, pitjor, que deixi de parlar. Tot i que actualment no es detecta cap signe clar de mutisme selectiu es considera important abordar el cas al més ràpid possible per prevenir qualsevol dificultat emocional o social que pugua sorgir en el futur.

6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades

L'avaluació es va iniciar amb l'anàlisi de la *discriminació auditiva*. S'utilitzà una **prova no estandaritzada de discriminació de sons** basada en la subprova de discriminació de sons del medi de la *Evaluación de la Discriminación Auditiva y Fonológica*, EDAF (Brancal et al., 2007). La prova estava composta per dotze estímuls i Eric havia de seleccionar, entre dues imatges, la que es corresponia al so prèviament escoltat. Els resultats van evidenciar una excel·lent capacitat per percebre i discriminar sons. Eric només va fallar en un únic element: va seleccionar la imatge d'una batedora en sentir el so d'una trepadora. No obstant això, el tutor creu que es tracta d'un error sense rellevància perquè els dos sons són molt semblants i possiblement constitueix un ítem massa complex.

L'anàlisi del component *fonètic i fonològic comprensiu* es va realitzar mitjançant una **tasca no estandaritzada de discriminació de fonemes** composta per deu parells de paraules adaptades al nivell de l'alumnat d'Educació Infantil. En cada presentació, Eric havia de verbalitzar si les paraules presentades eren iguals o diferents. Les paraules elegides eren monosil·làbiques bisil·làbiques i podien ser iguals (p. ex., «poma» [póma] i «poma» [póma]) o diferir en un únic fonema, bé per omissió d'un (p. ex., «pal» [pál] i «pa» [pá]) o bé per ser diferents entre si (p. ex., «goma» [goma] i «poma» [póma]). Els resultats van evidenciar una bona discriminació fonètica i fonològica. Únicament es va equivocar en un parell de paraules que contenien fonemes amb el mateix punt i mode d'articulació, i que no formaven part de l'espectre fonològic elemental del castellà: «xoc» [tʃók] i «joc» [dʒók]. L'avaluació del component *fonètic i fonològic expressiu* es realitzà mitjançant el **Registro Fonológico Inducido** (Juárez i Monfort, 2010). L'anàlisi de les respostes va evidenciar

dificultats amb l'articulació del fonema [s]. Eric era incapaç de produir aquest fonema de manera aïllada i sempre que apareixia el substituïa sistemàticament i consistentment pel fonema [θ], independentment de si ocupava una posició inicial, intermèdia o final. Per exemple, pronuncià «zol» [θól] en comptes de «sol» [sól] i «maripoza» [maripoθa] en comptes de «mariposa» [maripósa]. L'expressió induïda, és a dir la repetició de la paraula després de la repetició per part de la tutora, no va millorar l'articulació del fonema.

L'avaluació dels components *semàntic* i *morfosintàctic comprensiu* es realitzà amb dues proves estandarditzades, el **Test Boehm de Conceptos básicos BOEHM-3 Preescolar** (Boehm, 2012) i el **Test de Comprensión de Estructuras Gramaticales, CEG** (Mendoza *et al.*, 2005). Eric va obtenir puntuacions situades en la mitjana, la qual cosa va posar de manifest que comprenia la majoria dels conceptes bàsics i les construccions gramaticals en comparació amb l'alumnat de la seua edat cronològica. Finalment, l'exploració de la *semàntica*, la *morfosintaxi* i la *pragmàtica expressiva* es va dur a terme mitjançant l'**observació** d'una conversa espontània produïda durant l'espai entre Eric i dos alumnes. Semànticament, Eric va mostrar un vocabulari ampli, utilitzant paraules variades, especialment verbs per descriure accions quotidianes com, per exemple, córrer o jugar. No va mostrar dificultats per recuperar paraules conegudes i la seua comprensió del llenguatge era òptima. A més a més, va ser capaç de seguir amb facilitat ordres simples i de respondre amb precisió a totes les preguntes formulades. En morfosintaxi, Eric va usar estructures gramaticals correctes i complexes, combinant diverses paraules per construir frases coherents. Les seues oracions incloïen subjectes, verbs i complements ben col·locats. A més a més, demostrà una bona flexibilitat en l'ús dels temps verbals, alternant adequadament entre el passat, el present i el futur. També s'observà un ús correcte dels pronoms personals i possessius i una correcta integració en les frases de manera natural. Pel que fa a la pragmàtica, Eric va usar amb eficàcia el llenguatge per a diferents funcions comunicatives com, per exemple, narrar experiències personals i explicar detalls sobre les activitats que volia fer amb els seus amics i amigues. També va ser capaç de complementar la comunicació oral amb gestos i expressions facials que reforçaven el seu missatge.

El procés d'avaluació finalitzà amb l'ús del **Inventari de Desenvolupament Battelle** (Newborg *et al.*, 2011). Els resultats obtinguts van mostrar un desenvolupament dins dels paràmetres estàndard. Pel que fa a l'àrea *cognitiva*, existia una maduració adequada de les capacitats conceptuals. Eric demostrà habilitats de memòria eficients i era capaç de recordar informació amb ajudes o pistes. El desenvolupament en raonament i habilitats escolars era adequat i estava preparat per dur a terme activitats relacionades amb la lectura i l'escriptura i la resolució de problemes senzills. Eric també va demostrar una bona capacitat per comparar objectes i esdeveniments en funció de característiques concretes. En l'àrea *adaptativa*, va mostrar una bona capacitat atencional i era capaç de mantenir la concentració en tasques durant un període de temps adequat per a la seua edat cronològica. Les habilitats d'autoajuda estaven ben desenvolupades. Eric podia usar correctament els coberts per alimentar-se i era capaç de posar-se roba amb una supervisió

mínima. També controlava les necessitats fisiològiques i havia començat a desenvolupar hàbits d'higiene personal com, per exemple, rentar-se i eixugar-se les mans amb cada vegada menys necessitat de supervisió.

7. Hipòtesi diagnòstica

Mitjançant la informació obtinguda pel tutor a través de les diferents proves i tècniques realitzades es conclou la següent hipòtesi diagnòstica...

2. CAS DE JÚLIA

1. Dades personals

Nom: Júlia D. C.

Edat: 4 anys i 2 mesos.

Curs: 2n curs d'Educació Infantil.

Localitat: Bétera (València).

Llengua materna: castellà.

Nacionalitat: Espanyola.

2. Motiu de l'avaluació

Júlia és una alumna de 4 anys i 2 mesos escolaritzada en el primer curs d'Educació Infantil en un centre privat de Bétera. La seua tutora d'educació infantil ha observat la presència de dificultats en diverses àrees del llenguatge que li dificulten l'adquisició d'algunes competències curriculars.

3. Estructura i dinàmica familiar

Júlia va ser adoptada pels seus progenitors actuals quan tenia 18 mesos mitjançant un procés d'adopció internacional des de República Dominicana, però el procediment legal es va completar quan Júlia tenia 2 anys. És filla única i no té germans o germanes, ni per part de la família biològica ni per l'adoptiva. La mare biològica va renunciar a la custòdia de Júlia en nàixer i no hi ha informació sobre el pare biològic, ja que la seua identitat no va quedar registrada en els documents d'adopció. La mare adoptiva té 43 anys i treballa com a infermera en un hospital privat de València. El pare té 45 anys i és enginyer informàtic en una empresa d'alimentació. Els dos progenitors compten amb estudis universitaris i gaudeixen d'un nivell sociocultural i econòmic mitjà-alt. A casa Júlia parla en castellà, ja que és la llengua predominant en la família. Els pares han intentat introduir-li el valencià a poc a poc perquè és la llengua de la família paterna, però fins ara ha mostrat cert rebuig o dificultat per usar-lo de manera activa, encara que l'entén.

Actualment, la família viu en un xalet situat en una urbanització tranquil·la a prop del centre de Bétera i a pocs quilòmetres de la ciutat de València. La casa és gran, amb piscina i zones verdes privades, i Júlia té una àmplia habitació pròpia. La mare i el pare de Júlia s'han esforçat molt perquè el procés d'adaptació fora al més fluid possible perquè eren plenament conscients dels reptes que podria implicar una adopció internacional. Fins ara no s'han detectat problemes emocionals o conductuals greus, tot i que Júlia és conscient que va ser adoptada i els seus progenitors li han explicat

tot el procés de manera gradual. Segueixen les recomanacions d'un psicòleg infantil per abordar el tema amb sensibilitat a mesura que creix i té major capacitat cognitiva.

Les tasques domèstiques i la cura de Júlia estan repartides de manera equitativa entre els dos progenitors tot i que també compten amb personal de servei que du a terme tasques de neteja i prepara el menjar. El pare és qui passa més temps amb Júlia perquè té un horari laboral més flexible i pot portar-la i recollir-la de l'escola, a més de compartir la major part de les activitats vespertines. Cada vesprada, després de l'escola, Júlia assisteix a dues activitats extraescolars, classes de dansa dues vegades per setmana i natació els dimecres. La dansa l'ajuda a desenvolupar la coordinació motora i l'expressió corporal, i la natació, que va començar a practicar fa un any, millora les seues habilitats físiques i l'ajuda a descarregar energia. A més a més, el pare també la porta sovint al parc comunitari on Júlia es troba amb altres infants de la seua edat. La mare, per contra, té un horari rotatori, però aprofita els dies lliures per estar amb Júlia i fer activitats en família. Els caps de setmana solen fer eixides al camp, visites culturals o activitats a l'aire lliure. En altres ocasions, la família es queda a casa fent activitats més tranquil·les com, per exemple, manualitats o jocs de taula. El diumenge sovint és dia de reunió familiar i és habitual que es reunisquen amb els avis materns, que viuen a la mateixa localitat, per dinar tots junts. Júlia gaudeix molt de la companyia dels avis, amb qui té una relació molt estreta, i sovint passen les vesprades jugant a jocs tradicionals o passejant per la urbanització.

4. Embaràs, naixement i desenvolupament

No es disposa de gaire informació precisa sobre el transcurs de l'embaràs de Júlia. Es coneix únicament que la mare biològica, d'origen humil, va patir greus problemes de salut mental i va ser diagnosticada amb depressió severa. A més a més, es va confirmar que tenia una addicció a l'alcohol que va continuar durant quasi tot el transcurs de l'embaràs. No hi ha constància de l'ús d'altres substàncies estupefaents, però el consum excessiu d'alcohol està documentat en els informes mèdics durant les visites mèdiques prèvies al part.

Júlia va nàixer mitjançant cesària d'urgència perquè es va presentar un quadre de preeclàmpsia durant les últimes setmanes de gestació. Va pesar 2.100 grams, un pes lleugerament per davall del nivell normatiu per a la seua edat gestacional. En arribar a la nova família als 2 anys, els nous progenitors van poder observar cert retard en l'adquisició d'algunes fites de desenvolupament en comparació amb altres infants de la mateixa edat cronològica. En l'expedient d'adopció consta que Júlia no es va poder posar dempeus fins als 15 mesos i no va començar a caminar per si mateixa fins als 17 mesos. Pel que fa al llenguatge, també es van observar dificultats inicials. Les primeres paraules significatives no es van produir fins als 19 mesos i fins als 3 anys va mostrar un vocabulari molt limitat en comparació amb altres infants del seu entorn. Un dels aspectes que més preocupava els progenitors era el retard en el control dels esfínters. Aquest procés es va allargar fins als 3 anys i 5 mesos, especialment en el control diürn, cosa que va suposar un gran desafiament en l'etapa preescolar. No obstant això, gràcies a l'acompanyament d'especialistes i

a la paciència dels progenitors i del professorat, finalment va aconseguir superar aquest obstacle sense altres conseqüències.

Un moment significatiu en la seua història mèdica va ser una hospitalització breu quan Júlia tenia 2 anys i 3 mesos. Va haver de ser ingressada durant cinc dies a causa d'una infecció respiratòria greu que li va provocar una febre molt alta durant una setmana. Aquesta situació va preocupar molt els seus progenitors, que van témer per la seua vida en algun moment. Afortunadament, la infecció no va deixar cap seqüela permanent i Júlia es va recuperar totalment després de l'hospitalització. Tanmateix, aquest episodi va deixar una petjada emocional en la mare, que es va tornar més protectora davant qualsevol signe de malaltia. L'estat actual de salut és bo i no existeix cap malaltia ni dèficit important.

5. Història escolar

Júlia va acudir a l'escola infantil durant un any i mig abans de començar el segon cicle d'Educació Infantil als 3 anys. Actualment, està matriculada en el Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià (PPEV) i rep el 25% de les classes en valencià, el 65% en castellà i el 10% en anglès. Júlia sempre ha sigut una xiqueta molt reservada i tímida, però no presenta dificultats per relacionar-se amb els companys i està totalment integrada en l'aula. Després de dos anys convivint amb el mateix grup de companys i companyes ha aconseguit sentir-se més segura i ara participa més activament en el joc grupal. No obstant això, des del primer curs es van començar a notar algunes dificultats en l'expressió oral, especialment en el vocabulari i en l'ús de les paraules. Les seues primeres paraules es van produir de manera retardada en comparació amb altres alumnes de la seua edat i el seu vocabulari era més reduït i menys variat del que es podria esperar. No obstant això, aquests primers senyals no van generar gaire preocupació en el professorat per la situació d'adopció internacional. Es considerava que, com que Júlia havia nascut en un altre país i el canvi d'entorn havia sigut tan recent, el seu desenvolupament podria veure's afectat de manera transitòria i normalitzar-se amb el temps. Es va considerar un període d'observació i seguiment.

Pel que fa al comportament a classe, Júlia és molt aplicada i respectuosa amb les normes i sempre intenta completar les tasques que se li assignen. Tot i això, durant aquest curs les dificultats s'han fet més evidents, especialment en activitats que impliquen el desenvolupament de la consciència fonològica i l'inici de la lectoescriptura. Júlia té problemes per identificar sons, reconèixer paraules noves i usar un vocabulari ric i divers. A més a més, encara que s'esforça per seguir el ritme de la resta de companys i companyes, les seues habilitats lingüístiques, especialment pel que fa al coneixement i ús de paraules, es mantenen limitades. Aquestes dificultats han començat a interferir en la seua progressió acadèmica.

6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades

El procés de recollida de dades s'inicià amb l'avaluació del component fonètic i fonològic. L'exploració del component *comprensiu* es va realitzar mitjançant una **tasca no estandarditzada de discriminació fonològica**, en la qual Júlia havia d'escoltar una paraula i, posteriorment, seleccionar entre dues imatges la que corresponia a la paraula escoltada. Els resultats no van evidenciar problemes significatius. Júlia va discriminar correctament tots els sons i va ser capaç de repetir i imitar tots els fonemes de manera aïllada, amb l'excepció del fonema [r], que va ser l'únic que va presentar dificultats. L'exploració del component *expressiu* es dugué a terme amb el **Registro Fonológico Inducido** (Juárez i Monfort, 2010). L'anàlisi de les respostes va indicar una marcada tendència als processos de simplificació de la parla. Júlia mostrava una dificultat consistent en la pronunciació del fonema [r]. En cap moment va ser capaç de produir-lo de forma aïllada i quan apareixia en alguna paraula era sistemàticament substituït per altres sons, tant en posició inicial com en intermèdia. Per exemple, va pronunciar «tata» [táta] en comptes de «rata» [rata] o «gato» [gato] en comptes de «gorro» [goro]. A més a més, també s'observaren substitucions del fonema [s]. Si bé Júlia era capaç de pronunciar el fonema de manera aïllada, en algunes ocasions es produïen substitucions no sistemàtiques. Per exemple, articulava correctament la paraula «gafas» [gafas], però pronunciava «tilla» [tíla] en comptes de «silla» [síla] o «ecoba» [ekóβa] en comptes de «escoba» [eskóβa]. També es va detectar una tendència general a simplificar l'estructura sil·làbica, especialment en els sinfons que contenen una consonant líquida. Per exemple, en lloc de pronunciar «clavo» [kláβo] deia «cavo» [káβo] i en lloc de «bruja» [brúxa] deia «buja» [búxa].

L'exploració de la *morfosintaxi expressiva* es va dur a terme amb una **prova no estandarditzada d'expressió espontània**. En aquesta prova se li va demanar que relatara tot allò que havia fet durant el cap de setmana. L'anàlisi del seu discurs va evidenciar un desenvolupament morfològic i sintàctic coherent amb els estàndards normatius per a la seua edat cronològica, sense errors significatius en la construcció de frases o l'ús de les formes verbals. Per a l'exploració de la *morfosintaxi comprensiva* s'utilitzà el **Test de Comprensión de Estructuras Gramaticales**, CEG (Mendoza et al., 2005). Els resultats van indicar que Júlia comprenia adequadament les estructures gramaticals pròpies de la seua edat: obtenia una puntuació que es trobava en el percentil 55, la qual cosa la situava dins del rang esperat per a infants del seu nivell de desenvolupament.

L'avaluació va continuar amb l'anàlisi del component *semàntic*. Per a l'anàlisi de l'àrea *comprensiva* es desenvolupà una **tasca no estandarditzada de vocabulari** on Júlia havia d'assenyalar, en una làmina, els objectes que es corresponien amb la definició llegida per la tutora; per exemple «assenyala allò que serveix per escriure» o «assenyala allò que serveix per viatjar per la mar». Els resultats van evidenciar una bona comprensió semàntica, ja que el nombre d'encerts de Júlia va ser similar al d'un petit grup de companys i companyes de classe a qui també s'havia avaluat amb la mateixa tasca per comparar-ne els resultats. La vessant *expressiva* s'avaluà mitjançant una **tasca no estandarditzada de denominació** en la qual Júlia havia de mencionar el màxim nombre de

paraules d'una determinada categoria que se li ocorregueren en un minut, en aquest cas animals. Els resultats van evidenciar un pobre nivell semàntic per a la seua edat, ja que el nombre de paraules mencionades era molt inferior al nombre de paraules que cinc companys i companyes més de la seua classe van verbalitzar amb el mateix temps.

L'avaluació de la *pragmàtica expressiva i comprensiva* es va dur a terme mitjançant una tasca que consistia a **ordenar tres imatges sobre el conte de la Caputxeta Roja** per formar una seqüència lògica temporal. Un cop ordenades, Júlia havia de **narrar el conte** basant-se en la seqüència d'imatges. Els resultats van ser coherents amb els estàndards de desenvolupament esperats per a la seua edat cronològica. Júlia va demostrar una bona capacitat per organitzar i comprendre els esdeveniments clau de la història. En la narració, va ser capaç de produir informació adequada sobre els fets principals, mantenint una estructura coherent en el seu discurs i seguint correctament la seqüència temporal dels esdeveniments.

Finalment, es va dur a terme una avaluació del *desenvolupament* mitjançant la forma breu de l'**Inventari de Desenvolupament Battelle** (Newborg et al., 2011). Els resultats van posar de manifest que el nivell de desenvolupament de Júlia era similar, en la majoria de les àrees, al dels altres infants de la seua edat cronològica. No obstant això, es van identificar lleugers retards en les àrees de *comunicació* i *desenvolupament motor*. En l'àrea de comunicació existien dificultats en la producció d'alguns sons. També es va evidenciar un vocabulari limitat i menys divers del nivell esperable per a la seua edat, així com dificultats en l'ús de paraules per expressar significats complexos. En l'àrea motora es van identificar alguns retards lleus en la coordinació de les mans per executar activitats complexes com, per exemple, a l'hora d'utilitzar correctament un llapis o manipular objectes petits com encaixar peces. Es descartà, per complet, la presència de dificultats cognitives.

7. Hipòtesi diagnòstica

Mitjançant la informació obtinguda per la tutora a través de les diferents proves i tècniques realitzades es conclou la següent hipòtesi diagnòstica...

3. CAS D'ISABEL

1. Dades personals

Nom: Isabel P. I.

Edat: 5 anys i 8 mesos.

Curs: 3r curs d'educació infantil.

Localitat: Sueca (València) i Riola (València).

Llengua materna: valencià.

Nacionalitat: Espanyola.

2. Motiu de l'avaluació

Isabel és una alumna de 5 anys i 8 mesos escolaritzada en el tercer curs d'Educació Infantil en un centre públic de la comarca valenciana de la Ribera Baixa, en el municipi de Sueca. La seua tutora d'Educació Infantil ha detectat la presència d'algunes dificultats en la parla i en llenguatge que estan dificultant, entre altres aspectes, l'adquisició dels precursors de la lectura i l'escriptura.

3. Estructura i dinàmica familiar

Isabel és l'única filla d'un matrimoni que es va separar fa dos anys. La mare, de 35 anys, és fisioterapeuta i treballa en una clínica de rehabilitació de Sueca, mentre que el pare, de 40 anys, és bomber i està destinat a un parc de bombers a una localitat propera. La separació va ser de mutu acord i sense conflictes greus quan Isabel tenia 3 anys, i des d'aleshores s'ha establert un règim de custòdia compartida setmanal. Isabel es trasllada d'un domicili a un altre cada dilluns a la vesprada després de l'escola, amb una visita addicional a mitjan setmana per al progenitor que no en té la custòdia en aquell moment.

El domicili de la mare està situat en una casa adossada a Sueca, on Isabel disposa d'un espai propi decorat amb temàtica de dinosaures i contes. La mare compta amb l'ajuda dels avis materns, que viuen molt a prop, sobretot per portar Isabel a l'escola alguns dies o per recollir-la si la mare té un horari prolongat amb els pacients. El domicili del pare es troba en una casa als afores de Riola, un entorn tranquil envoltat de natura, on Isabel gaudeix de llargues passejades amb el pare i el gos familiar, una mascota que va adoptar després de la separació. Durant la setmana amb el pare, Isabel també visita l'àvia paterna, que viu prop, i amb qui manté una estreta relació. Els dos progenitors, tot i la separació, mantenen una bona relació i es coordinen bé per adaptar-se a les activitats escolars d'Isabel i altres esdeveniments especials com, per exemple, festes d'aniversari o dies festius. Durant les vacances escolars es reparteixen el temps de manera equitativa

i, de tant en tant, arriben a un acord per fer activitats conjuntes amb Isabel com, per exemple, anar a la platja o a un parc aquàtic. No hi ha tensions encara que la mare està iniciant una relació amb una nova parella que té dos fills i això causa alguns recels en el pare.

Pel que fa a les rutines, en els dos domicilis es procura seguir un horari ben establert per a Isabel. A casa de la mare, la rutina del matí la supervisa l'àvia materna, que ajuda a arreglar-la i a portar-la a l'escola mentre la mare treballa. En el cas del pare, Isabel sol passar les vesprades fent activitats lúdiques i educatives com, per exemple, muntar trencaclosques, jugar a jocs de construcció o treballar amb dispositius educatius digitals que el pare ha introduït gradualment. Els dos progenitors es mostren compromesos amb el benestar emocional i acadèmic d'Isabel, assistint a les reunions escolars i coordinant-se per garantir que té el suport necessari en els estudis. La xiqueta es mostra ben adaptada al canvi de domicilis. No obstant això, els dos progenitors s'estan plantejant períodes de custòdia quinzenals per minimitzar el nombre de canvis de domicili.

Isabel ha passat recentment per una situació familiar complexa, ja que l'avi matern, amb qui mantenia una relació molt estreta, va morir fa aproximadament quatre mesos. El procés de dol transcorre amb certa tranquil·litat, però de tant en tant fa comentaris sobre la pèrdua. Isabel encara no sembla comprendre plenament el concepte de la mort. La mare li ha explicat que la mort és una part natural de la vida i que el fet que l'avi ja no estiga físicament amb ella no implica que l'haja abandonada o deixada d'estimar. Així i tot, Isabel encara pregunta ocasionalment per ell. Aquest procés s'està gestionant amb el suport emocional de tota la família i l'escola. De moment no s'ha recorregut a ajuda professional, però no es descarta si la situació no reverteix gradualment o presenta complicacions.

4. Embaràs, naixement i desenvolupament

L'embaràs de la mare va transcórrer sense complicacions greus, però el part es va produir de manera prematura a la setmana 33 de gestació. Isabel va néixer amb un pes de 1.850 grams, la qual cosa va requerir la seva estada en la Unitat de Neonatologia durant un període de 5 setmanes fins a aconseguir un pes de 2.700 grams. Durant la segona setmana en la Unitat de Neonatologia, Isabel va presentar dificultats respiratòries i va necessitar suport amb oxigen durant diversos dies. Tot i aquest contratemps, la seva recuperació va ser estable i no es van presentar altres complicacions mèdiques greus.

En el període neonatal, Isabel va ser alimentada exclusivament amb lactància materna, però la transició a l'alimentació sòlida va ser complicada. Va mostrar una notable resistència a acceptar nous aliments i textures, i el procés d'introduir aliments sòlids es va allargar més del que és habitual. A més a més, el seu creixement físic es va mantenir per davall dels percentils de referència establerts per l'Organització Mundial de la Salut (OMS), cosa que va preocupar lleugerament els pediatres, encara que després es va valorar com a part del seu desenvolupament individual. Pel que fa a les fites evolutives, Isabel va experimentar certs retards en l'adquisició d'habilitats motores i lingüístiques. No va emetre les primeres paraules amb significat fins als 17 mesos i l'evolució

lingüística ha estat lenta des de llavors. Respecte al desenvolupament psicomotor, Isabel no va aconseguir el control cefàlic fins als 7 mesos i mig i no va fer els primers passos fins als 17 mesos. El control d'esfínters diürn està completament assolit, no obstant això, de tant en tant pateix accidents durant la nit o en situacions d'estrès o excitació.

5. Història escolar

L'escolaritat d'Isabel es va iniciar en un centre privat de primer cicle d'Infantil als 18 mesos on va acudir fins que va complir els 3 anys. Actualment, cursa l'últim curs del segon cicle d'Educació Infantil en un col·legi públic amb un programa d'ensenyament plurilingüe enriquit en valencià (PPEC). El procés d'adaptació a l'escola va ser un poc més llarg del que és habitual perquè els primers mesos es va mostrar reticent a separar-se de la mare, especialment després de l'estiu, però en l'actualitat Isabel està completament adaptada a l'entorn escolar i manté una bona relació amb els companys i companyes de classe. Participa activament en jocs col·lectius i activitats de grup, tot i que prefereix compartir el temps amb un cercle reduït d'amigues. La tutora observa que Isabel és una xiqueta respectuosa amb els altres, encara que a vegades es mostra tímida i necessita temps per prendre la iniciativa en algunes activitats o en situacions noves. Això es fa evident, sobretot, durant les activitats que impliquen parlar en públic com, per exemple, l'assemblea. Isabel és una xiqueta molt unida a la seua mare, que tendeix a sobreprotegir-la. Aquest nivell de sobreprotecció podria interferir en la seua capacitat per desenvolupar una major autonomia en certes activitats escolars, especialment les que impliquen prendre decisions o treballar de manera més independent. Per exemple, Isabel tendeix a buscar constantment l'aprovació d'un adult abans de començar una tasca, fins i tot en les activitats que ja domina.

Isabel gaudeix molt de les tasques creatives com, per exemple, el dibuix i les manualitats. Té una gran habilitat per crear figures amb plastilina i és capaç de representar amb precisió detalls de l'entorn que altres infants de la seua edat no solen plasmar. A més a més, gaudeix amb activitats físiques com córrer, jugar a la pilota i altres activitats que impliquen moviment, encara que de vegades mostra certa falta de coordinació. En canvi, Isabel es mostra més reticent en activitats relacionades amb l'aprenentatge de lletres o jocs que promouen habilitats prelectores. Aquest rebuig s'ha fet especialment evident en les sessions de treball amb la consciència fonològica, on Isabel manifesta poc interès i sovint es mostra frustrada o desmotivada. També s'han observat dificultats significatives en l'articulació d'alguns fonemes, que havien passat inadvertides tant pels progenitors com pel professorat anterior.

6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades

L'avaluació s'inicià amb l'avaluació del nivell de *desenvolupament motor* i *cognitiu* mitjançant el **Inventari de Desenvolupament Battelle** (Newborg *et al.*, 2011). Els resultats obtinguts es van situar dins dels límits considerats normals per a la seua edat cronològica, sense retards significatius.

En l'àrea cognitiva, que inclou habilitats de discriminació perceptiva, memòria, raonament i desenvolupament conceptual, Isabel es trobava dins de la normalitat. Era capaç de reconèixer característiques dels objectes i resoldre problemes senzills, encara que mostrava una lleu resistència en activitats prelectores. Pel que fa a l'àrea motora, Isabel mostrava una bona coordinació en les activitats que requerien tant motricitat gruixuda com fina.

El procés de recollida de dades continuà amb una **prova no estandarditzada de discriminació de sons**. En aquesta tasca, Isabel havia de seleccionar entre dues imatges la que corresponia al so escoltat prèviament: trompeta, rialles, campana, lladrucs, xiulet i xilòfon. Els resultats van evidenciar una excel·lent capacitat de percepció i discriminació auditiva, ja que Isabel no va cometre cap error durant la prova. L'avaluació del component *fonètic i fonològic comprensiu* es dugué a terme mitjançant una **tasca no estandarditzada de discriminació auditiva**. Isabel havia de seleccionar entre dues imatges la que es correspon amb la paraula verbalitzada per la tutora. Es va utilitzar una llista de paraules que incloïa tot l'espectre fonamental del valencià. En cada seqüència les paraules presentades diferien per un únic fonema, bé per ser diferent (p. ex., «dit» i «nit») o bé per l'omissió d'una consonant (p. ex., en «pala» i «ala»). Els resultats van mostrar que Isabel no tenia cap dificultat per discriminar els sons. Per a l'avaluació de la *fonètica i fonologia expressiva* es va utilitzar una metodologia d'**observació sistematitzada**, aprofitant una sessió de joc lliure en la qual Isabel interactuava amb diferents companys i companyes de la seua classe. Aquesta observació, realitzada en un context natural i sense el coneixement explícit d'Isabel de ser avaluada, va permetre identificar patrons específics en les seues produccions fonològiques. Així, els resultats van mostrar múltiples errors de substitució i ommissió dels fonemes [ʎ], [d] i [ɲ]. Per aprofundir en els errors detectats es va aplicar una **tasca no estandarditzada d'expressió espontània** amb imatges que evocaven paraules que contenien els fonemes problemàtics. Isabel havia de dir el nom de les imatges sense cap pista. Només si no ho aconseguia, bé per no dir la paraula desitjada o per no pronunciar-la correctament, se li proporcionava el model verbal de la paraula per comprovar si era capaç d'articular-la correctament o corregir l'error amb la repetició. Els resultats identificats eren congruents amb els errors observats en la prova de llenguatge espontani. Els errors amb el fonema [d] eren consistents i es mostrava incapaç de pronunciar cap paraula que continguera aquest so. Per exemple, pronunciava «cocotril» [kokotríl] en lloc de «codril» [kokoðríl] i «catira» [katíra] en lloc de «cadira» [kaðíra]. Contràriament, en algunes paraules era capaç de pronunciar els fonemes [ʎ] i [ɲ] correctament. Per exemple, quan se li demana que diguera la paraula «pinya» [píɲa] deia «pina» [pina], però després de ser pronunciada per la tutora era capaç de repetir-la correctament. Aquesta dinàmica no es repetia amb la paraula «lleó» [ʎeó], ja que es va pronunciar incorrectament tant en la tasca d'expressió induïda com de repetició.

L'anàlisi del component *semàntic comprensiu* es realitzà amb una **tasca no estandarditzada de selecció semàntica**. Isabel havia d'assenyalar, en conjunts de tres imatges, l'objecte que no es

podia menjar o no constituïa un aliment. La tasca incloïa deu sèries que recollien aliments i objectes inanimats del dia a dia d'una alumna d'Educació Infantil, per exemple, poma - cadira - gelat. L'execució va evidenciar un bon nivell semàntic, ja que Isabel va encertar un nombre d'ítems semblant al que van obtenir cinc companys i companyes més de la seua classe a qui s'havia avaluat amb la mateixa prova per poder comparar-ne els resultats. L'avaluació de la *semàntica expressiva* es realitzà mitjançant una **prova no estandarditzada de denominació** elaborada a partir de la *Prueba de Vocabulario Expresivo* (de Andrés et al., 2015). S'utilitzaren quinze ítems traduïts al valencià: gorra, granota, lleó, camisa, policia, cocodril, tomaca, fulles, carlota, cremallera, gris, guitarra, iglú, vela i bandera. Consistentment amb el resultat anterior, es va obtenir un nombre d'encerts semblant als companys i companyes de classe avaluats.

L'avaluació finalitzà amb l'anàlisi de la *morfosintaxi* i la *pragmàtica*. Les dues àrees s'analitzen conjuntament a partir de l'**observació sistematitzada** realitzada en la sessió de joc lliure que també havia servit per obtenir informació sobre la fonètica i la fonologia. Els resultats van posar de manifest que Isabel no presentava dificultats per entendre i seguir instruccions llargues i complexes. Les seues frases eren adequades en longitud i complexitat. Isabel usava estructures gramaticals correctes i variades, sense errors que comprometeren la seua comunicació. Les definicions verbals que proporciona eren riques i presentava una profunda comprensió dels conceptes que abordava. A més a més, Isabel mostrava una capacitat notable per comprendre i produir informació pertinent sobre esdeveniments clau i era capaç de narrar històries de manera coherent. Les seues narracions s'estructuraven correctament, amb un inici clar, un desenvolupament detallat i un final adequat.

7. Hipòtesi diagnòstica

Mitjançant la informació obtinguda per la tutora a través de les diferents proves i tècniques realitzades es conclou la següent hipòtesi diagnòstica...

4. CAS DE NIC

1. Dades personals

Nom: Nic L. F.

Edat: 5 anys i 11 mesos.

Curs: 3r curs d'educació infantil.

Localitat: Carlet (València).

Nacionalitat: espanyola.

Llengua materna: valencià i castellà.

2. Motiu de l'avaluació

Nic és un alumne de 5 anys i 11 mesos, escolaritzat en l'últim curs d'Educació Infantil en un centre públic situat de la comarca valenciana de la Ribera Alta, en el municipi de Carlet. La seua tutora d'Educació Infantil ha detectat la presència de dificultats en la parla, el llenguatge i la comunicació.

3. Estructura i dinàmica familiar

La família de Nic està composta per la mare, el pare i un germà menut de 3 anys. Viuen en una casa adossada als afores de Carlet, en una zona residencial tranquil·la, amb parc infantil a prop, on Nic juga sovint amb altres infants del barri. Actualment, la situació familiar és més complexa del que era fa uns mesos, ja que el pare de Nic ha hagut de traslladar-se temporalment a Madrid per motius laborals. Ara només pot tornar a casa els caps de setmana i la nova situació ha provocat canvis importants en la dinàmica familiar. Abans d'aquest canvi, el pare de Nic treballava com a comercial en una empresa local i passava més temps amb els seus fills, però ara la mare ha hagut d'assumir la major part de les tasques de la llar i la cura dels dos nens.

La mare té 36 anys, treballa com a dependent a una botiga i ha hagut d'ajustar la seua jornada laboral per poder organitzar-se millor. Des que el pare es va traslladar per la feina, la mare ha assumit més responsabilitats a la casa, incloent-hi la supervisió de les activitats extraescolars de Nic com, per exemple, natació i classes de música, a les quals assisteix dos dies per setmana. Encara que l'economia familiar és prou estable, la situació s'ha fet més complicada pel fet que la mare ha hagut de contractar una cangur perquè ajude amb la cura dels xiquets en els moments en què ella no pot estar present. L'àvia materna, que viu a prop, també ha començat a col·laborar més activament, especialment per acompanyar Nic a les activitats extraescolars i recollir-lo del col·legi algunes vesprades. Quan el pare torna a casa el cap de setmana, la família

intenta passar temps junta, fent activitats com anar al parc o a dinar fora, però Nic ha mostrat recentment certa dificultat per adaptar-se a la falta de presència constant del seu pare.

L'absència prolongada del pare i la càrrega addicional de treball de la mare han afectat el temps que aquesta pot dedicar a les activitats de joc i conversa amb Nic, que abans eren més freqüents. L'àvia materna ha pres un paper més rellevant en la rutina diària, encara que Nic ha manifestat certa frustració pel fet de no poder compartir més temps amb els seus pares, la qual cosa es reflecteix en canvis subtils en el seu comportament. Ha començat a estar més irritable en situacions que abans manejava bé com, per exemple, l'hora de dormir o la interacció amb altres infants al parc. A més a més, en algunes ocasions ha mostrat rebuig a quedar-se amb la cangur quan la mare no està disponible.

4. Embaràs, naixement i desenvolupament

L'embaràs de Nic va ser desitjat però va presentar algunes complicacions inesperades. Després d'un primer trimestre sense incidències, en el quart mes de gestació la mare va patir un episodi de contraccions prematures que va requerir atenció mèdica urgent i va necessitar ser hospitalitzada durant diversos dies. A partir d'aquell moment l'embaràs va ser considerat de risc i la mare va haver de seguir un control estricte amb repòs parcial a casa fins al final de la gestació. La situació va ser estabilitzada correctament, però la preocupació per l'evolució de l'embaràs va ser constant. El part es va produir a les 38 setmanes, de manera natural, i Nic va nèixer sense complicacions amb un pes de 3.100 grams i una alçada de 50 centímetres. Va obtenir una puntuació de 9 en el test d'Apgar i els primers dies després del part van transcórrer amb normalitat.

L'alimentació va combinar la lactància materna amb el biberó a causa de problemes inicials per establir un bon ritme d'alimentació al pit. Després de les primeres setmanes, la mare va optar finalment per la lactància artificial, a la qual Nic es va adaptar ràpidament i sense dificultats. La introducció progressiva d'aliments sòlids es va produir sense dificultats importants. El desenvolupament va transcórrer dins dels paràmetres normals. Va sostenir el tronc als 6 mesos, va començar a gatejar als 8 mesos i es va posar dempeus i va fer els primers passos als 11 mesos i mig. Pel que fa al desenvolupament del llenguatge, va començar a dir les primeres paraules amb significat als 12 mesos i va començar a formar frases simples al voltant dels 2 anys. El control dels esfínters es va aconseguir cap als 3 anys, però va necessitar més temps del que s'esperava per aconseguir-ho completament durant la nit. Cal mencionar que la mare ha assenyalat que hi ha hagut períodes en què el progrés de desenvolupament semblava més lent, especialment en el desenvolupament d'algunes habilitats socials. La mare va expressar preocupació perquè, encara que Nic sempre havia sigut un xiquet actiu i curiós, hi havia moments en què semblava més introvertit o reservat en les interaccions amb altres xiquets i xiquetes.

Nic ha tingut una salut bona encara que entre els 2 i els 3 anys va patir diversos episodis d'otitis mitjana aguda que, en una ocasió, van requerir la col·locació de drenatges transtimpànics

per mitigar els episodis recurrents. Aquestes infeccions van ser especialment freqüents durant l'hivern i es va considerar que podrien haver afectat temporalment la seua audició. Tot i això, les proves audiomètriques realitzades després de la col·locació dels drenatges van indicar que la seua audició es va recuperar plenament, sense cap problema permanent. Fins al moment no ha tornat a tenir problemes auditius.

5. Història escolar

Nic va començar l'escola als tres anys en un programa d'Educació Infantil dins del marc del Programa d'Educació Plurilingüe i Intercultural (PEPLI). Aquest programa implicava que un 55% de les classes es realitzaven en valencià, un 35% en castellà i un 10% en anglès. Abans de començar l'escola, Nic no havia assistit al primer cicle d'Educació Infantil perquè fins a aquell moment la mare treballava a temps parcial i podia encarregar-se de la seua cura. A més a més, els episodis recurrents d'otitis van desaconsellar aquesta opció.

L'inici de l'escolarització no va resultar complicat, però la seua tutora va observar, des del principi, que Nic tenia una actitud molt reservada dins de l'aula. Encara que no presentava problemes de comportament, tampoc no interactuava gaire amb la resta de companys i companyes. Durant el primer curs d'Educació Infantil es mostrava prou reticent a participar en activitats de grup i solia preferir jugar sol. Aquesta actitud era més pronunciada quan es trobava en un entorn amb molta activitat o soroll. A mesura que avançava el curs va començar a relacionar-se amb més companys i companyes, però només amb aquells amb qui se sentia més còmode. Era habitual veure'l jugant amb dos o tres xiquets de confiança, mentre que evitava el contacte amb grups més nombrosos.

En el segon curs, després d'haver estat amb els mateixos companys i companyes durant un curs, es va notar una millora molt notable en la socialització. Nic va començar a mostrar més seguretat en les interaccions i va començar a participar més activament en les activitats que requerien col·laboració. Tot i això, encara mantenia una preferència clara per aquelles activitats en què podia treballar amb companys i companyes més pròxims. Segons referia la tutora, quan se li assignaven tasques grupals, Nic les completava sense dificultat i amb una actitud cooperativa, però quan tenia l'opció de triar, sempre preferia tasques que implicaven menys interacció social.

En el tercer curs, Nic ha consolidat aquestes millores i encara que continua sent un xiquet reservat, la seua participació en les activitats de l'aula ha augmentat considerablement. Encara tendeix a retraure's en situacions socials noves però ha millorat molt en la capacitat per treballar en equip quan és necessari. En general, és un alumne que segueix les instruccions amb facilitat i no sol mostrar problemes de conducta, encara que a vegades, i segons el context, pot retraure's més si hi ha molta gent al voltant o si se sent insegur en situacions noves.

6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades

El procés d'avaluació va començar amb una exploració detallada dels quatre components principals del llenguatge. L'avaluació de la *discriminació auditiva* es realitzà mitjançant una **tasca no estandarditzada de discriminació de sons**. Nic havia de seleccionar entre quatre imatges la que corresponia amb el so prèviament escoltat. Els resultats van mostrar una bona discriminació auditiva, ja que va identificar correctament tots els estímuls sonors presentats. El component fonètic i fonològic expressiu s'analitzà amb una **prova no estandarditzada d'expressió induïda** elaborada a partir de la llista de paraules utilitzades en l'estudi sobre desenvolupament fonològic de Bosch (2004). La tasca incloïa 32 paraules (28 substantius, 3 adjectius relatius al color i 1 adjectiu numeral cardinal) que abasten tots els fonemes del castellà i del valencià. Si no coneixia el nom d'algun objecte o si mencionava un nom incorrecte, la tutora verbalitzava la paraula correcta una única vegada, i li donava l'oportunitat de repetir-la. Els resultats van posar de manifest un bon control fonètic tant en valencià com en castellà. No obstant això, i encara que no és l'objectiu de la prova, es van detectar alguns bloquejos a l'inici de certes paraules.

La *morfosintaxi comprensiva* es va avaluar amb una **tasca no estandarditzada de repetició de frases**. Nic havia de repetir tres frases («m'agrada jugar a futbol»), «la xiqueta es va donar un colp al parc») i «el mestre porta jocs per als alumnes») verbalitzades oralment per la tutora dues vegades. L'anàlisi de les respostes va indicar una bona capacitat per reproduir totes les estructures gramaticals escoltades, no obstant això, sí que s'observaren algunes disfluències que dificultaven la comprensió del discurs. L'anàlisi de la *morfosintaxi expressiva* es realitzà mitjançant una **tasca no estandarditzada de descripció d'imatges**. Es presentava una làmina amb diverses accions i elements visuals detallats. Nic havia de fixar-s'hi bé i descriure les accions que tenien lloc. Durant la tasca, la tutora li va proporcionar algunes pistes quan notava que es quedava embossat. L'anàlisi de les oracions va evidenciar un desenvolupament morfològic i sintàctic congruent amb els estàndards normatius per a la seua edat cronològica. En general, les oracions produïdes per Nic eren senzilles però adequades. La majoria de les frases eren de tipus subjecte-verb-objecte com, per exemple, «el xiquet juga amb la pilota» o «la dona camina pel carrer». No obstant això, també es van observar alguns moments de bloqueig en què Nic va mostrar dificultats per estructurar frases més complexes. Quan va intentar descriure situacions amb més d'una acció o amb elements subordinats es va quedar encallat o va optar per simplificar les oracions: «el gos... eh... corre... i el xiquet també... eh... va». Pel que fa a l'ús de morfemes flexius, Nic va demostrar una bona competència a l'hora de conjugar els verbs en present i utilitzar adequadament els articles, demostratius i preposicions.

L'avaluació de la *semàntica comprensiva* es va dur a terme mitjançant una **tasca no estandarditzada de definicions**. Es presentava una làmina amb diversos objectes. Nic havia de fixar-s'hi bé i assenyalar l'objecte que tinguera la finalitat descrita per la tutora, per exemple, «assenyala una cosa que serveix per menjar [cullera]» o «assenyala una cosa que serveix per anar d'un lloc a un altre [cotxe]». Els resultats obtinguts van evidenciar un bon nivell semàntic perquè encertà tots

els estímuls presentats. La *semàntica expressiva* es va avaluar amb una **tasca no estandarditzada de paraules contràries** de deu ítems. En aquesta tasca, Nic havia de completar una frase verbalitzada per la tutora amb la paraula adequada (per exemple, «el gel és fred, el foc és...») o «l'herba és verda, la neu és...»). Els resultats obtinguts van indicar que Nic tenia un bon domini dels conceptes avaluats, ja que el nombre d'encerts obtinguts era similar al que van obtenir un grup reduït de companys i companyes de la classe a qui s'havia avaluat amb la mateixa prova per poder fer-ne una comparació dels resultats.

L'avaluació de la *pragmàtica comprensiva* es va realitzar mitjançant una **tasca no estandarditzada d'ordenació cronològica**. Nic havia d'ordenar dues sèries de tres imatges per construir una història amb sentit temporal (inici, nus i desenllaç). Nic va mostrar una bona comprensió general de les seqüències temporals bàsiques. En la primera sèrie d'imatges, que representava una situació quotidiana (un xiquet que es desperta, esmorza i després se'n va al col·legi), Nic va ser capaç de col·locar correctament les imatges en l'ordre adequat. Va identificar amb facilitat el moment inicial «es desperta», seguit del nus «esmorzar» i finalment el desenllaç «va al col·legi». En la segona sèrie d'imatges, que presentava una situació lleugerament més abstracta o menys quotidiana (un xiquet que construeix una torre de blocs, la torre cau i després el xiquet es posa a reconstruir-la), Nic va necessitar un poc més de temps per processar i ordenar les imatges correctament. Inicialment, va situar la imatge del desenllaç «reconstruir la torre» abans del nus «la torre cau», però després d'alguna reflexió i amb una lleugera orientació de la tutora va rectificar l'error i va completar la seqüència correctament. L'avaluació de la *pragmàtica expressiva* es realitzà mitjançant una **tasca no estandarditzada d'identificació d'absurds**. En aquesta prova es van presentar cinc frases amb errors evidents en el contingut o la lògica i Nic havia d'explicar per què la frase estava malament o no tenia sentit. Els resultats van demostrar una comprensió dels errors adequada en la majoria de les frases. Per exemple, davant en la frase «el gat vola per damunt del cotxe», Nic va riure i immediatament va respondre que «els gats no volen, els ocells sí». No obstant això, en algunes frases amb major grau d'abstracció, Nic va mostrar més dificultats. Per exemple, amb la frase «el cotxe va beure aigua», la seua resposta va ser «els cotxes no beuen aigua», però no va ser capaç d'explicar per què. També es van observar alguns moments en què Nic es quedava pensatiu i dubtava a l'hora de formular la resposta, sobretot en frases amb un contingut més abstracte o menys familiar. No obstant això, l'execució va ser completament congruent amb les respostes i els raonaments proporcionats per dues companyes i un company de la seua classe avaluats amb la mateixa prova.

El procés de recollida de dades finalitzà amb l'avaluació de la *fluïdesa*. La recopilació de la informació es va realitzar mitjançant l'**observació** de les produccions lingüístiques realitzades durant les diferents sessions d'avaluació, i es va complementar amb fragments d'altres converses produïdes en contextos diferents de l'aula ordinària, com per exemple a l'esplai, al gimnàs, a l'aula de música i al menjador. L'anàlisi del material recopilat va identificar la presència d'algunes dificultats relacionades de fluïdesa que es veien agreujades en situacions socials de major tensió

o estrés com, per exemple, respondre una pregunta en veu alta davant de tota la classe o participar en una activitat dirigida per la tutora. Els símptomes observats incloïen:

- Repeticions de síl·labes o paraules especialment en moments de pressió com, per exemple, en «jo... jo... jo vull això» o «pe... pe... però no ho sé».
- En moltes ocasions, Nic es quedava bloquejat abans de començar una frase, o bé interrompia la parla amb pauses llargues com, per exemple, «eh... eh... això és un... un cotxe», o bé es quedava totalment en silenci abans de poder reprendre el fil de la conversa.
- Allargava certs sons de manera evident com, per exemple, en frases com «ssssssoc el primer» o «ffffffem el dibuix ara».
- Tallava paraules per la meitat com, per exemple, en «llap...is» o «bo...tella».
- Utilitzava interjeccions com, per exemple, «ummm», «ehhh» o «ahhh» de manera excessiva, especialment en moments en què semblava que provava de guanyar temps per organitzar la resposta.

Una vegada identificades les disfluències es va analitzar el context en què es produïen. Es va observar que els errors eren més freqüents i notables en presència de la tutora o en activitats que requerien parlar davant de tota la classe. En aquestes situacions, Nic mostrava signes clars de nerviosisme i ansietat, amb evidents senyals de tensió física, com rigidesa en la cara i en els múscles i una postura corporal molt tensa. Nic intentava evitar aquestes situacions romanent en silenci o responent amb un «no ho sé» per tal d'evitar la parla. Per contra, quan es trobava en entorns més relaxats com, per exemple, en jocs amb companys i companyes o en activitats informals, encara que també es podien veure algunes disfluències, la seua actitud era molt més confiada. Si es quedava callat, ràpidament reprenia la conversa amb més fluïdesa, sense mostrar la mateixa ansietat o tensió física que s'observava en presència de la tutora.

7. Hipòtesi diagnòstica

Mitjançant la informació obtinguda per la tutora a través de les diferents proves i tècniques realitzades es conclou la següent hipòtesi diagnòstica...

5. CAS DE LAYLA

1. Dades personals

Nom: Layla K.

Edat: 4 anys i 3 mesos.

Curs: 2n curs d'Educació Infantil.

Localitat: Elda (Alacant).

Nacionalitat: Libanesa.

Llengua materna: àrab.

2. Motiu de l'avaluació

Layla és una alumna de 4 anys i 3 mesos escolaritzada en el segon curs d'Educació Infantil en un centre públic d'Elda. La seua tutora d'Educació Infantil ha observat una notable dificultat per comunicar-se verbalment en determinades situacions socials, mostrant un silenci persistent que sembla afectar les seues interaccions amb companys i adults a l'escola.

3. Estructura i dinàmica familiar

Layla és la filla major d'una família de quatre membres, composta per ella, els pares i un germà menor de 18 mesos. La família, d'origen libanès, es va establir a Espanya fa tres anys. Durant dos anys i mig van residir en una localitat de la província de València, Xeresa, on va nàixer el germà menor. Recentment s'han traslladat a Elda a la recerca de millors oportunitats laborals. El pare té 30 anys i treballa com a operari en una fàbrica de productes químics, mentre que la mare té 28 anys i és mestressa de casa. Els dos progenitors tenen un nivell educatiu baix, havent completat només els estudis primaris. La llengua principal a casa és l'àrab, encara que Layla ha adquirit una competència notable en valencià gràcies a la seua assistència a l'escola. Encara no parla gaire bé castellà perquè totes les persones que l'envolten són valencianoparlants i no ha tingut gaire oportunitats per a aprendre'l amb fluïdesa.

La família resideix en un pis modest però adequat que satisfà les necessitats bàsiques d'habitabilitat. Els rols de gènere tradicionals defineixen la dinàmica familiar. Generalment, la mare s'encarrega de la majoria de les tasques domèstiques i de la cura dels fills, incloent-hi portar i recollir Layla de l'escola, preparar el menjar i ocupar-se de la higiene. El pare, després de la seua jornada laboral, sol descansar o fer activitats d'oci com, per exemple, veure la televisió, sense implicar-se significativament en les tasques de casa o la criança dels fills. No obstant, durant

els caps de setmana aprofita per passar temps amb Layla i el seu germà realitzant activitats a l'aire lliure.

Malgrat la manca de suport familiar directe, ja que els avis materns i paterns resideixen al Líban, la família manté una relació afectuosa i cohesiva. A les vesprades, Layla gaudeix jugant amb el seu germà en un parc pròxim o cuidant de la seua gossa, Kiam, una mascota per la qual mostra un gran afecte. Els pares intenten mantenir una rutina familiar estable a pesar de les limitacions econòmiques i culturals que afronten en la seua adaptació a un nou país.

4. Embaràs, naixement i desenvolupament

L'embaràs de Layla no va ser planificat però sí desitjat. El part va ser complicat, ja que va ocórrer a casa sense assistència mèdica i es va prolongar durant diverses hores. No obstant això, va nàixer amb bon estat de salut, pesant 2.950 grams i mesurant 49 centímetres. La gestació va transcórrer amb normalitat, sense problemes significatius. Durant els primers mesos, va ser alimentada amb lactància materna exclusiva fins als 6 mesos, moment en què es van introduir progressivament aliments sòlids. Layla va començar a gatejar als 10 mesos i va fer els primers passos poc després del primer aniversari, al voltant dels 13 mesos. El control dels esfínters es va aconseguir abans dels 3 anys sense incidents significatius. Les primeres paraules amb significat en àrab, la seua llengua materna, van aparèixer als 14 mesos. A mesura que va anar creixent es va observar un desenvolupament normal del llenguatge fins al seu trasllat a Espanya, moment en què va començar l'escolarització en valencià.

No ha presentat cap malaltia greu ni hospitalització. Actualment, Layla gaudeix de bona salut i es troba en un període de transició lingüística, adaptant-se al valencià i al castellà. S'ha descartat qualsevol signe de trastorn del neurodesenvolupament com, per exemple, trastorn de l'espectre autista (TEA) o trastorn del desenvolupament intel·lectual (TDI).

5. Història escolar

Layla va començar l'escolarització als 3 anys en un centre públic de Xeresa, en el Programa plurilingüe d'ensenyament en valencià (PPEV). Al principi, va tenir problemes per comunicar-se, ja que la seua llengua materna és l'àrab. Era igual que se li parlara en castellà perquè tampoc coneixia aquesta llengua. No obstant això, es va mostrar oberta a interactuar amb els companys i companyes mitjançant gestos i, al cap de dos mesos, va començar a entendre i parlar un valencià bàsic. A final de curs la tutora va observar que, tot i que Layla tenia un nivell comprensiu adequat, el nivell expressiu de valencià necessitava millorar.

Després d'un any, la família es va traslladar a Elda per motius laborals i Layla ha començat el segon curs d'Educació Infantil en un nou centre públic, aquesta vegada en el Programa plurilingüe d'ensenyament en castellà (PPEC). Les primeres setmanes van ser complicades perquè va tornar a experimentar dificultats per adaptar-se a un nou entorn i a una nova llengua. La tutora ha notat

que Layla és una xiqueta reservada, que prefereix jugar sola al pati i que es mostra reticent a parlar en situacions socials, fins i tot quan se li parla en valencià, la qual cosa ha generat preocupació. No obstant això, l'equip directiu ha atribuït aquest patró conductual a un problema d'adaptació derivat del canvi de col·legi. Després de dos mesos, i encara que Layla ja és capaç d'entendre algunes paraules del castellà, segueix sense voler parlar-lo i la seua participació en activitats de classe és mínima. Aquesta situació ha començat a afectar les seues relacions amb els companys, ja que no assisteix a les festes d'aniversari ni a altres esdeveniments socials, cosa que limita greument la seua integració social.

6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades

La fase d'avaluació es va iniciar amb una anàlisi del nivell de *desenvolupament* mitjançant la forma breu de l'**Inventari de Desenvolupament Battelle** (Newborg *et al.*, 2011). La prova no es va poder completar perquè Layla va evitar participar en la majoria de les tasques proposades. Aquesta falta de participació va impedir recollir dades suficients per utilitzar els barems de la prova i fer una valoració fiable del seu desenvolupament general.

Davant aquest contratemps, l'avaluació es va redirigir cap a l'anàlisi de la comprensió dels diferents components del llenguatge, per tal de conèixer el nivell de Layla en els dos idiomes oficials de la Comunitat Valenciana. L'exploració de la *morfosintaxi comprensiva* es realitzà mitjançant una **tasca no estandarditzada de selecció**. Es va presentar una làmina complexa amb gran quantitat d'accions i personatges. Layla havia d'escoltar sis frases i assenyalar la part del dibuix que es corresponia amb la informació verbalitzada. En aquesta tasca les instruccions i les frases es mencionaven en castellà. Els resultats van posar de manifest una pobra comprensió morfosintàctica, ja que el nombre d'encerts de Layla era molt inferior al que van obtenir un reduït grup d'alumnes de la seua edat cronològica a qui s'havia avaluat amb aquesta mateixa tasca per poder fer-ne una comparació dels resultats. Per a l'exploració del valencià, s'utilitzà una tasca anàloga a l'anterior però, en aquest cas, tant les instruccions com les sis frases es van esmentar en valencià. Aquesta modificació provocà un canvi notable en l'execució. Layla va mostrar una adequada comprensió de les estructures gramaticals, i se situà lleugerament per damunt de la mitjana per a la seua edat cronològica.

L'exploració de l'àrea *semàntica comprensiva* s'inicià amb la versió valenciana del **Test Boehm de Conceptos básicos BOEHM-3 Preescolar** (Boehm, 2012). Layla va presentar una comprensió adequada dels conceptes bàsics per a la seua edat, i es va situar per damunt del punt de tall establert en la prova. Això indicava que el seu coneixement conceptual era consistent amb el de la resta de companys i companyes. L'exploració d'aquesta àrea en castellà es va realitzar mitjançant una **tasca no estandarditzada de classificació semàntica** on havia de seleccionar, entre un conjunt de deu imatges (cavall - girafa - lluna - casa - hipopòtam - plàtan - conill - cadira - abella - roca), les que eren animals. L'execució evidencià una bona comprensió semàntica, ja que el nombre d'encerts

que va obtenir Layla era similar al que van obtenir cinc persones més de la seua classe a qui s'havia avaluat amb la mateixa prova per poder fer-ne una comparació dels resultats.

Les habilitats *pragmàtiques comprensives* van ser considerades prou preservades després d'observar la seua interacció amb l'entorn familiar, per tant, es va optar per no aprofundir en aquesta àrea de forma més exhaustiva. No obstant això, va quedar constatada la necessitat d'explorar més a fons la selectivitat del seu discurs en diferents contextos. Així, l'atenció es va centrar en l'anàlisi de les persones amb les quals Layla parlava o havia parlat alguna vegada, i el tipus de relació que mantenia amb cadascuna d'elles. Layla tenia a casa una comunicació normal amb els seus pares i el seu germà menor en àrab, un entorn on se sentia còmoda i segura. Quan viatjava al Líban per visitar els seus avis i altres familiars, Layla continuava mostrant una comunicació fluida en la seua llengua materna. No existia cap alteració o cap circumstància que resultara destacable. A l'escola, la situació era completament diferent. Durant el trajecte de la porta d'entrada de l'escola a la porta de l'aula, acompanyada per sa mare, el discurs era completament normal amb ella. No obstant això, una vegada en classe, Layla evitava la interacció verbal amb tot el professorat, incloent-hi tant la tutora com el professor de suport, així com l'especialista en Educació Física. En les activitats grupals, Layla es mantenia en silenci i preferia observar més que participar activament. Només es mostrava disposada a parlar amb dues companyes de classe amb les quals compartia el valencià com a llengua comuna.

7. Hipòtesi diagnòstica

Mitjançant la informació obtinguda per la tutora a través de les diferents proves i tècniques realitzades es conclou la següent hipòtesi diagnòstica...

6. CAS DE DAVID

1. Dades personals

Nom: David L. M.

Edat: 5 anys i 7 mesos.

Curs: 3r curs d'educació infantil.

Localitat: Gata de Gorgos (Alacant).

Nacionalitat: Espanyola.

Llengua materna: valencià.

2. Motiu de l'avaluació

David és un alumne de 5 anys i 7 mesos escolaritzat en el tercer curs d'Educació Infantil en un centre públic situat de la comarca de la Marina Alta, en el municipi de Gata de Gorgos. La seua tutora d'Educació Infantil ha detectat la presència de dificultats en diverses àrees del llenguatge que impedeixen la consecució d'alguns objectius curriculars.

3. Estructura i dinàmica familiar

David és un xiquet de 5 anys i és el menor de dos germans. El germà major, Àlex, té 11 anys i cursa quart de Primària. La germana mitjana, Leyre, té 8 anys i cursa segon de Primària. La família resideix a Gata de Gorgos, una petita localitat situada en la província d'Alacant. La mare té 43 anys, treballa com a arquitecta i dirigeix el seu propi estudi, mentre que el pare té 44 anys, és enginyer civil i treballa en una empresa constructora. Els dos progenitors compten amb estudis universitaris i tenen un nivell socioeconòmic mitjà-alt. L'estat de salut de tots els membres de la família és bo. No obstant això, fa uns anys el pare va patir un infart del qual s'ha recuperat favorablement gràcies a tractament mèdic i canvis en l'estil de vida. Tant David com els seus progenitors i germans tenen el valencià com a llengua materna. La família resideix en un ampli pis amb fàcil accés a espais verds i activitats a l'aire lliure. La dinàmica familiar és equilibrada i col·laborativa. Els dos progenitors comparteixen de manera equitativa les responsabilitats domèstiques i la cura dels tres fills, ajustant-se a les seues exigents jornades laborals. Encara que tots dos treballen a temps complet, procuren passar molt de temps amb els fills, sobretot el cap de setmana, quan fan excursions o altres activitats conjuntes com eixir a passejar per la platja o jugar a jocs de taula en família.

Els avis paterns, que viuen a Pedreguer, una localitat pròxima, són una part important de la xarxa de suport familiar. Són ells qui s'encarreguen de recollir Àlex, Leyre i David de l'escola

entre setmana i portar-los a les respectives activitats extraescolars. David assisteix a classes d'initiació musical i també li agraden molt les manualitats, cosa que fa regularment amb l'àvia. A més a més, està començant a aprendre a tocar el piano, una activitat que ha demostrat gaudir molt. El seu germà Àlex prefereix esports d'equip com el bàsquet i sovint juga amb els amics del col·legi. Leyre també és una apassionada de la música i compta amb un nivell més avançat de formació musical. La relació de David amb els seus germans és bona tot i que Àlex, com a preadolescent, comença a buscar més independència i passa més temps amb els amics. No obstant això, els tres germans encara comparteixen moments junts, sobretot quan juguen a videojocs o veuen pel·lícules en família. Durant les visites als avis paterns a Pedreguer, que solen ser el diumenge, David aprofita per jugar amb els seus cosins, ja que són de la mateixa edat.

4. Embaràs, naixement i desenvolupament

L'embaràs de David va ser planificat després d'un procés llarg de fertilitat assistida, a causa d'un historial d'embarassos complicats, incloent-hi dos avortaments espontanis anteriors. El part va ser hospitalari i amb cesària programada a causa d'algunes complicacions durant l'última etapa de la gestació. David va néixer amb 3.200 grams i va mesurar 50 centímetres. Els dos progenitors recorden que va obtenir una puntuació Apgar òptima, però no en recorden el valor exacte. La lactància materna no es va prolongar més enllà de les primeres setmanes, ja que David rebutjava en algunes ocasions el pit i es va optar per lactància mixta fins als 6 mesos. Després d'aquest període ja va ser alimentat exclusivament amb llet de fórmula. Al voltant dels 10 mesos, durant la introducció d'aliments sòlids, es va diagnosticar una intolerància a la proteïna de la llet, la qual cosa va implicar una dieta estricta fins als 3 anys, quan la intolerància va remetre de manera espontània.

Pel que fa a l'adquisició de les fites evolutives, David va començar a gatejar relativament prompte, cap als 6 mesos, i va fer seus primers passos als 13 mesos. La retirada del bolquer diürn es va completar al voltant dels 3 anys i mig amb cert retard respecte a altres infants de la seva edat, però sense problemes destacables. D'altra banda, i segons informa la mare, David va patir episodis d'otitis recurrents fins als 4 anys, la qual cosa podria haver afectat parcialment el desenvolupament lingüístic durant aquest període. Tot i això, el pare també assenyala que David no ha tingut altres malalties importants més enllà d'aquestes otitis. El desenvolupament del llenguatge va ser més lent del que és habitual. Les primeres paraules es van produir cap als 18 mesos i la combinació de frases de 2 o 3 paraules no es va consolidar fins als 3 anys. A l'inici del primer curs d'Educació Infantil, a 3 anys, l'equip docent va notar que David parlava molt poc i que usava un llenguatge limitat en les interaccions amb altres companys i companyes. Els progenitors van atribuir-ho a la seva timidesa extrema i a una fase d'adaptació més prolongada a l'entorn escolar.

La mare destaca que també va patir un retard en el desenvolupament del llenguatge quan era menuda, encara que els seus progenitors no van buscar ajuda professional perquè en els anys

80 no era massa usual. També existeixen algunes dificultats lingüístiques, no avaluades ni diagnosticades, entre altres membres de la família materna.

5. Història escolar

David va començar l'escolarització formal en el primer cicle d'Educació Infantil, quan tenia 2 anys. Durant aquest període va presentar algunes dificultats d'adaptació. Evitava les interaccions amb els altres companys i companyes, preferia jugar sol i no mostrava interès a compartir joguines. Aquest comportament va alarmar els seus educadors, que van suggerir la possibilitat d'un trastorn de l'espectre autista. No obstant això, després d'una exhaustiva avaluació realitzada en la Unitat de Salut Mental Infantil i Adolescent (USMIA) de l'Hospital de Dénia, es va descartar aquest diagnòstic, i es va concloure que David simplement manifestava una timidesa extrema, sense indicis de cap trastorn del neurodesenvolupament.

Amb 3 anys, David es va incorporar al segon cicle l'Educació Infantil en un col·legi públic del seu poble dins del Programa plurilingüe d'ensenyament en valencià (PPEV). Des de l'inici, la seua tutora va observar algunes dificultats amb el llenguatge i una evident lentitud a l'hora de seguir les activitats proposades a l'aula. Després de parlar amb els progenitors i conèixer els problemes de socialització que havia tingut durant el curs anterior, la tutora va interpretar les dificultats com una prolongació de la timidesa i va decidir no prendre cap mesura específica en aquell moment, i es va centrar a crear un entorn favorable per a la seua integració social i emocional. A poc a poc, David va començar a establir vincles amb altres companys i va participar més activament en les activitats de l'aula, tot i que el seu progrés acadèmic va continuar sent més lent que el de la resta d'alumnes.

Actualment, la nova tutora ha detectat més dificultats significatives. David es mostra molt dispers durant les activitats a classe i sovint no entén les instruccions que se li donen. A més a més, evita participar en les converses de grup i, quan una tasca el desborda, tendeix a fugir-ne ràpidament o a evitar-la. Malgrat aquestes dificultats acadèmiques, ha millorat notablement en les seues relacions socials i gaudeix jugant amb els companys i companyes. Tanmateix, sovint recorre al llenguatge gestual i a la mímica per compensar les limitacions que té a l'hora de verbalitzar les seues necessitats o pensaments. Donada aquesta circumstància, i seguint les recomanacions del pediatre, David recentment ha sigut sotmès a una audiometria per descartar possibles problemes auditius que pogueren estar afectant la seua comprensió a l'aula. Els resultats de la prova van ser poc conclouents, ja que David semblava no comprendre les instruccions i no col·laborava adequadament durant l'exploració. Malgrat això, per la seua resposta als diferents estímuls, els especialistes no consideren que patisca cap pèrdua auditiva significativa. A més a més, l'exploració otorrinolaringològica va ser completament normal i es va descartar qualsevol problema anatòmic en l'orella.

6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades

Descartades les dificultats auditives i la presència d'un trastorn de l'espectre autista, el procés d'avaluació es va iniciar amb la versió de cribatge de l'**Inventari de Desenvolupament Battelle** (Newborg et al., 2011). Els resultats obtinguts van posar de manifest discrepàncies significatives entre les cinc àrees avaluades. Les puntuacions en l'àrea motora es trobaven lleugerament per damunt de la mitjana, amb una edat equivalent de 73 mesos, indicant que David tenia una bona capacitat per adaptar-se a les tasques quotidianes, assumir responsabilitats personals i iniciar activitats amb una finalitat determinada. Les puntuacions en l'escala cognitiva i motriu van ser similars a les de la resta de persones de la seua edat cronològica (equivalent a 64 i 68 mesos, respectivament), mostrant un bon raonament, unes adequades habilitats escolars i una capacitat correcta per usar i controlar els músculs del cos. No obstant això, els resultats en l'àrea comunicativa i personal/social van ser preocupants perquè David presentava un desenvolupament significativament inferior en aquests àmbits, amb una edat equivalent de 56 i 60 mesos, respectivament. Aquestes puntuacions tan baixes en l'àrea comunicativa eren indicatives de dèficits tant en el llenguatge expressiu com en el receptiu, tot i que no es considerava que estigueren vinculats a un trastorn del desenvolupament intel·lectual, atès que el seu rendiment en la dimensió cognitiva i de conducta adaptativa era adequat.

A l'aula, la tutora va **observar** que David tenia dificultats notables per seguir les instruccions verbals, especialment quan aquestes eren complexes o es donaven de manera ràpida. Aquestes dificultats sovint es manifestaven amb nerviosisme i una marcada tendència a evitar o abandonar la tasca quan no entenia bé el que havia de fer. Quan les instruccions es presentaven de manera simplificada i gradual, David mostrava una millora significativa en la comprensió i en l'execució de les tasques, fet que suggeria que les dificultats es concentraven principalment en la comprensió verbal. A més a més, també es va detectar que David tenia una baixa tolerància a la frustració quan es sentia desbordat per una tasca que no comprenia, fet que l'ha portat a mostrar desgana i poca motivació davant de certes activitats escolars. La tutora va hipotetitzar la possible presència d'un trastorn per dèficit d'atenció/hiperactivitat, però no va seguir indagant en aquest camí donada l'edat de David. No obstant això, va decidir anotar tota la simptomatologia detectada per compartir-la a l'inici de l'etapa d'Educació Primària.

El procés de recollida de dades va seguir amb l'avaluació dels diferents aspectes lingüístics. L'exploració de l'àrea *semàntica comprensiva* es realitzà mitjançant la versió valenciana del **Test Boehm de Conceptes bàsics, BOEHM-3** (Boehm, 2012). David va obtenir una puntuació per davall del punt de tall establert per a la seua edat, fet que evidencià dificultats greus en la comprensió de certs conceptes bàsics relacionats, per exemple, amb l'espai o els temps, i el col·locà per davall de la mitjana de les persones de la seua edat cronològica. La *semàntica expressiva* s'avaluà mitjançant una **prova no estandarditzada de vocabulari**. En aquesta tasca la tutora va presentar oralment 8 paraules (cullera, jaqueta, barret, burro, vela, sostre, diamant i infectar) i ell havia de dir què era o què significava cadascuna. Així, s'atorgava un «0» si la definició no tenia res a

veure amb la paraula verbalitzada, un «1» si es proporcionava una definició encertada però incompleta, i un «2» si es proporcionava una definició òptima i completa. Els resultats van evidenciar un pobre nivell semàntic, ja que David fallava diverses paraules i va obtenir una puntuació molt baixa, en contraposició amb altres cinc alumnes de la seva classe que van ser capaços de definir correctament un major nombre de paraules.

L'exploració de la *pragmàtica comprensiva i expressiva* es va dur a terme en un context informal de **narració de contes i jocs**, amb l'objectiu d'observar les seues habilitats comunicatives en situacions naturals i quotidianes. David mostrà un joc simbòlic adequat a la seua edat i utilitzà objectes per representar escenaris reals i adoptant rols amb coherència. Malgrat això, es va observar un clar deteriorament en el seu discurs. Quan se li va demanar que explicara una sèrie de fets senzills o que narrara una història breu, va mostrar greus dificultats per connectar frases i utilitzar vocabulari adequat. En situacions en què se li proposava contar una seqüència d'esdeveniments, David no va ser capaç de produir un relat coherent. Les seues narracions mancaven de fluïdesa i sovint ometia informació clau, la qual cosa feia difícil seguir el fil de la història. A més a més, quan se li preguntava sobre fets o activitats recents, la seua capacitat per oferir detalls rellevants era limitada. La majoria de les vegades recorria a estructures molt senzilles i tenia problemes per organitzar el seu discurs d'una manera lògica o cronològica. En les interaccions més espontànies, com el joc, David utilitzava frases molt curtes o incompletes i necessitava suport verbal constant per continuar amb el diàleg. Encara que entenia les intencions dels personatges en les històries visuals, la seua capacitat per expressar aquestes intencions de manera verbal era reduïda. Quan intentava explicar una història saltava d'una idea a una altra sense acabar les frases i tenia serioses dificultats per mantenir la coherència en el discurs.

L'exploració de la *morfosintaxi comprensiva* es va dur a terme mitjançant una **prova no estandaritzada basada en el Test de Comprensión de Estructuras Gramaticales**, CEG (Mendoza *et al.*, 2005). Es va partir dels ítems del CEG per elaborar una prova similar en la qual David havia de triar entre quatre dibuixos el que corresponia a l'oració llegida per la professora, però en valencià. Els resultats van evidenciar nombroses dificultats de comprensió: va obtenir una puntuació directa situada en el percentil 5, és a dir, molt per davall del nivell esperat per a la seua edat cronològica. L'anàlisi qualitativa dels errors va evidenciar que David tenia problemes per comprendre estructures gramaticals complexes, especialment les oracions predicatives reversibles subjecte-verb-objecte amb subjecte escindit i en les oracions atributives amb complement circumstantial de lloc. L'avaluació de la *morfosintaxi expressiva* es va realitzar utilitzant una **prova no estandaritzada de composició oral de frases** a partir d'una paraula. Durant l'exercici, la tutora va mencionar 5 paraules (escola, aniversari, ordinador, llapis i vídeo) i David havia de formar una frase amb cadascuna d'elles. Abans de començar es va usar la paraula «conte» com a exemple per assegurar-se que David comprenia la tasca. La tutora va elaborar la frase «m'agraden els contes amb dibuixos» per mostrar com havia de fer-ho. En l'execució de la tasca es va observar que les frases de David eren més curtes i menys complexes que les dels altres alumnes de la seua

edat. Per exemple, en lloc d'elaborar frases amb estructura clara i detalls, va produir frases molt senzilles com «m'agrada l'escola» o «és el meu aniversari», sense aportar informació addicional. Aquestes frases, a més de ser breus, mostraven una estructura gramatical limitada, amb una clara dificultat per combinar paraules i utilitzar terminacions correctes. Es va evidenciar que David també tenia errors gramaticals, especialment en la conjugació de verbs en temps passat. Per exemple, en intentar utilitzar la paraula «vídeo», va dir «jo mirava vídeo», en lloc d'usar una forma més apropiada per al context, com «he vist un vídeo». A més a més, es van detectar problemes amb l'ús d'articles i preposicions com, per exemple, en la frase «ordinador és meu», en lloc de «l'ordinador és meu».

L'exploració del component *fonètic i fonològic expressiu* es va dur a terme mitjançant una **prova no estandarditzada de denominació d'imatges basada en el Registro Fonológico Inducido** (Juárez i Monfort, 2010), que abastava l'espectre fonològic fonamental tant del valencià com del castellà. Els resultats van revelar la presència d'alguns processos de simplificació fonològica. Entre les dificultats observades, destacava la presència de dificultats amb el so oclusiu [t] i amb el so vibrant [r]. David era capaç de pronunciar el fonema [t] de forma aïllada. No obstant això, quan se li mostrava la imatge, per exemple, d'una «tenda», pronunciava [dénda], però després de ser pronunciada per la tutora era capaç de repetir-la correctament. Aquesta circumstància es va repetir amb la paraula «tortuga», ja que inicialment la pronunciava de manera errònia [dor dúʎa] i només en la tasca de repetició va ser capaç d'articular-la correctament. Contràriament, es mostrà incapaç de pronunciar el fonema el [r] de forma aïllada. Sempre que aquest so apareixia en una paraula se substituïa sistemàticament i consistentment pel fonema [g], independentment de si ocupava una posició inicial o intermèdia. Per exemple, pronunciava [góza] en lloc de [róza] i [góga] en lloc de [góra].

7. Hipòtesi diagnòstica

Mitjançant la informació obtinguda per la tutora a través de les diferents proves i tècniques realitzades es conclou la següent hipòtesi diagnòstica...

7. CAS DE CARLOTA

1. Dades personals

Nom: Carlota H. L.

Edat: 5 anys i 3 mesos.

Curs: 3r curs d'Educació Infantil.

Localitat: València (barri de Penya-Roja).

Nacionalitat: espanyola.

Llengua materna: castellà.

2. Motiu de l'avaluació

Carlota és una alumna de 5 anys i 3 mesos, escolaritzada en l'últim curs d'Educació Infantil en un centre públic situat en el barri de Penya-Roja, a València. El seu tutor d'educació infantil ha detectat la presència de dificultats en algunes àrees de la parla i el llenguatge.

3. Estructura i dinàmica familiar

Carlota és l'única filla d'una família monoparental composta per un pare de 41 anys. El pare és enginyer informàtic i treballa com a responsable tècnic en una empresa de tecnologia a València. La mare biològica de Carlota va morir fa dos anys en un accident de trànsit. Això va suposar un gran canvi en la dinàmica familiar, però el pare ha aconseguit organitzar-se per cuidar i criar a Carlota amb l'ajuda de l'àvia paterna, que viu a prop i passa diverses hores al dia amb ells. La relació entre pare i filla és molt estreta i Carlota s'ha adaptat bastant bé a la nova situació familiar, mostrant una gran resiliència per a la seua edat. Els caps de setmana Carlota passa temps amb els seus avis materns, amb els quals manté un vincle afectiu molt estret. Els avis materns han patit molt la pèrdua de la seua filla i passar temps amb la seua única neta els proporciona un gran consol i moments de felicitat. Carlota els visita sovint, especialment el diumenge, quan solen fer activitats junts com passejar per la platja o anar a dinar fora. Per a ells, el contacte amb Carlota representa una forma de mantenir viva la memòria de la seua filla i s'esforcen per participar activament en la seua vida, oferint-li suport emocional i afecte.

La llengua habitual de la llar és el castellà, encara que Carlota també entén i parla valencià, ja que és la llengua vehicular de la meitat de les hores lectives del seu centre educatiu. El pare també l'anima a practicar anglès a casa, ja que considera important que Carlota aprenga idiomes des de ben petita. Els caps de setmana, pare i filla solen fer excursions per la muntanya o anar de pícnic, una afició que compartien amb la mare. La família viu en una zona residencial amb

zones verdes i piscina, la qual cosa permet que Carlota jugue a l'aire lliure amb altres infants del complex. La situació econòmica del pare és estable i té una jornada laboral flexible amb alguns dies de teletreball, fet que li permet portar i recollir a Carlota del col·legi. En algunes ocasions, quan té reunions importants, és l'àvia paterna qui s'encarrega de la recollida. El dissabte sol assistir a una acadèmia d'anglès on treballa l'idioma a través de jocs i cançons, encara que el pare comenta que Carlota a vegades es mostra poc motivada en aquestes classes.

4. Embaràs, naixement i desenvolupament

L'embaràs de Carlota va ser planificat i desitjat. Abans de la tragèdia que va marcar la família, el pare de Carlota i la mare biològica van decidir ser pares després d'un llarg període de reflexió. L'embaràs va arribar després d'un procés natural, però amb algunes complicacions durant el primer trimestre com, per exemple, nàusees intenses i baixades de tensió, que van requerir repòs en diverses ocasions. A més a més, al sisè mes, la mare va experimentar contraccions prematures, que es van controlar ràpidament sense conseqüències greus. Malgrat aquests inconvenients, el desenvolupament del fetus va ser correcte i l'embaràs es va viure amb gran entusiasme.

Carlota va néixer a terme i de manera natural amb un pes de 3.350 grams i una alçada de 50 centímetres. Va obtenir una puntuació òptima en el test d'Apgar. Va ser alimentada amb lactància artificial per decisió de la mare sense que es registraren problemes significatius en la deglució o en altres aspectes relacionats amb l'alimentació. El desenvolupament de Carlota ha estat dins dels límits normatius en tots els aspectes principals. Va començar a dir les primeres paraules al voltant dels 13 mesos i es va posar dempeus per a caminar als 14 mesos. Va adquirir el control dels esfínters als 3 anys, sense haver patit episodis d'enuresi nocturna o diürna després de deixar els bolquers. No obstant això, Carlota va ser hospitalitzada durant una setmana quan tenia 2 anys i mig a causa d'una infecció urinària severa que li va provocar una febre alta. Aquesta situació va generar certa preocupació, però es va resoldre de manera satisfactòria amb el tractament adequat, i des de llavors no ha presentat problemes de salut greus.

5. Història escolar

Carlota va acudir al primer cicle d'educació infantil durant un any. Als 3 anys va començar el primer curs del segon cicle d'Educació Infantil en el mateix centre educatiu on actualment estudia, seguint el Programa d'Educació Plurilingüe i Intercultural (PEPLI). Aquest programa implica un 45% de la docència en castellà, un 45% en valencià i un 10% en anglès. Carlota no va tenir problemes d'adaptació perquè la seua classe està formada per infants que viuen realitats familiars diverses com, per exemple, una xiqueta adoptada, diversos companys amb pares divorciats i una família homoparental formada per dues mares. Aquest entorn plural ha facilitat la seua integració.

El seu rendiment acadèmic és completament normal per a la seua edat. Mostra un gran interès pels llibres i és capaç de narrar històries de memòria després d'escoltar-les un parell de vegades, sovint fingint que llegeix. Aquest comportament denota una bona capacitat per a la comprensió

oral i la memòria a curt termini, i li agrada imitar els adults en situacions de lectura. Carlota és una alumna amable, amb bones relacions amb els seus companys i sol participar activament en les activitats de grup. Tanmateix, el professorat ha observat que, tot i la seua sociabilitat, manté un caràcter una mica més infantil del que és habitual per a la seua edat cronològica. Aquest tret no ha generat problemes majors en la convivència, però sí que es fa notar en algunes dinàmiques de joc i en la manera com interactua amb els altres. Un aspecte que preocupa lleugerament és la pronunciació, ja que, en algunes ocasions, costa entendre amb claredat el que Carlota verbalitza. Tot i que la majoria de les seues intervencions són comprensibles, en moments de major excitació o quan intenta expressar-se amb més rapidesa, les seues frases poden perdre claredat i això dificulta la comunicació fluida amb els altres.

6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades

La fase d'avaluació va començar amb una **prova qualitativa de discriminació de sons del medi** composta per deu ítems. En aquesta prova, Carlota va haver d'escoltar una sèrie d'estímuls sonors i, posteriorment, seleccionar entre tres imatges aquella que corresponia al so que havia escoltat prèviament. Carlota va encertar tots els estímuls presentats. Aquestes dades van confirmar que, en termes de percepció auditiva, les habilitats de discriminació auditiva estaven desenvolupades adequadament per a la seua edat cronològica. Així, era capaç de distingir sons de manera precisa i identificar-ne la correspondència amb elements visuals.

Per a avaluar la *comprensió fonètica i fonològica* de Carlota es va dissenyar una **tasca no estandarditzada de selecció** amb dotze paraules monosil·làbiques i bisil·làbiques adequades al nivell de vocabulari d'una xiqueta de 5 anys. En cada prova, Carlota havia de sentir una paraula i triar, d'entre dos dibuixos, el que representava la paraula escoltada. Aquesta prova va seguir els criteris establerts en la *Prueba de Evaluación de la Discriminación Auditiva y Fonológica*, EDAF (Brancal et al., 2007), on les dues imatges es diferenciaven en un únic fonema, bé per omissió d'un (ex. «gota [góta]» i «oca [óka]») o bé per ser diferents entre si (ex., «lata [láta]» i «bata [báta]»). Els resultats evidenciaren una capacitat per a discriminar sons suficientment funcional per a la seua edat cronològica. Carlota només va presentar dificultats en dues ocasions, concretament amb paraules que contenien fonemes molt similars en punt i mode d'articulació com, per exemple, «nada» i «nata».

L'avaluació del component *fonètic i fonològic expressiu* es va dur a terme gravant una **conversa espontània** entre Carlota i el tutor durant una activitat de classe en què l'alumnat havia d'explicar quins eren els seus dibuixos animats favorits. Algunes frases verbalitzades per Carlota durant la seua intervenció i transcrites literalment van ser: «vuelan por el sielo [cielo]», «un pego [perro] lleva un traje gosa [rosa]» i «gome [come] muchas galletas», les quals van ser transcrites literalment per a la posterior anàlisi. L'anàlisi de les produccions lingüístiques va revelar la presència de certes dificultats en la pronunciació dels fonemes [k], [θ] i [r]. La resta dels fonemes van ser articulats correctament i no van presentar cap dificultat remarcable. Per obtenir més informació

sobre la naturalesa dels errors i analitzar el grau de consistència i sistematicitat es va dissenyar una **prova no estandarditzada d'expressió induïda** basada en el *Registro Fonológico Inducido* (Juárez i Monfort, 2010). Aquesta prova constava de 15 paraules (3 aliments, 2 colors, 4 animals i 6 objectes quotidians) que contenien els fonemes en els quals s'havien detectat errors. La correcció proporciona una informació molt valuosa sobre els tres fonemes avaluats. Carlota era capaç d'articular el fonema [k] en algunes paraules. Per exemple, quan se li ensenyava el dibuix d'una «casa» pronunciava [gása], però després de ser pronunciada pel tutor era capaç de repetir-la correctament [kása]. Es constata que també era capaç d'articular el so de manera aïllada [kkkkkkkkk]. Per contra, Carlota era incapaç d'articular el fonema [r] conjuntament amb altres sons o de forma aïllada. Sempre que apareixia aquest fonema es produïa una substitució consistent pel fonema [g], independentment de si ocupava una posició inicial o intermèdia. Per exemple, pronunciava «gana» [gana] en comptes de «rana» [rana], o «cago» [kago] en comptes de «caro» [karo]. Igualment, tampoc no tenia la capacitat d'articular el fonema [θ]. Per exemple, pronunciava «sapato» [sapáto] en comptes de «zapato» [θapáto] o «asúl» [asúl] en comptes de «azúl» [aθúl]. S'evidencià la impossibilitat d'articular-lo independentment de la posició que ocupava (inicial o intermèdia) i es produïa una substitució consistent i sistemàtica pel fonema [s].

Els aspectes *semàntics comprensius i expressius* es van avaluar a través de dues proves estandarditzades, el **Test Boehm de Conceptos básicos BOEHM-3 Preescolar** (Boehm, 2012) i la **Prueba de Vocabulario Expresivo** (de Andrés *et al.*, 2015). Els resultats obtinguts en ambdues proves van mostrar que Carlota tenia un nivell de desenvolupament semàntic ajustat a l'estàndard esperable per a la seua edat cronològica. Específicament, en el BOEHM-3 Carlota va mostrar una bona comprensió de termes relacionats amb el seu entorn, era capaç d'identificar i entendre conceptes bàsics relacionats amb la grandària, la direcció, la posició en l'espai, la quantitat, el temps, la classificació i aspectes generals.

L'avaluació de la *morfosintaxi* i la *pragmàtica expressiva* es va realitzar mitjançant l'anàlisi d'un **registre del llenguatge espontani**. Aprofitant una activitat oral plantejada durant l'assemblea, on diversos alumnes compartien els seus jocs favorits, es va gravar una conversa discontinua d'aproximadament tres minuts de durada. L'anàlisi de les produccions lingüístiques de Carlota va posar en relleu una bona capacitat per comprendre i seguir instruccions, així com per participar activament en les interaccions amb els companys i les companyes. Les estructures gramaticals que utilitzava eren variades i correctes per a l'edat cronològica, amb una adequada aplicació de les normes de concordança tant en gènere com en nombre. Així mateix, s'observà un bon ús dels temps verbals. Carlota també mostrava un domini adequat dels pronoms personals, de les formes pronominals i de l'ordre sintàctic en frases simples i compostes, amb una estructura clara i lògica. Respecte a la pragmàtica, Carlota utilitzà el llenguatge de manera eficaç per expressar les seues idees, opinions i emocions. Va mostrar habilitats adequades de torn de paraula, respectant quan li corresponia parlar i escoltant els altres. Així mateix, era capaç d'adaptar el discurs segons el

context i els interlocutors, ajustant el to i la complexitat del llenguatge a la situació. També feia un bon ús de la gestualitat i l'entonació per a reforçar els missatges.

Finalment, es realitzà una avaluació del nivell de desenvolupament a través de l'**Inventari de Desenvolupament Battelle** (Newborg *et al.*, 2011). Els resultats van mostrar que les habilitats expressives i receptives de Carlota es trobaven dins dels límits esperats per a la seua edat cronològica. En l'àrea de comunicació, Carlota presentava un desenvolupament dins dels límits normatius per a l'edat cronològica, especialment en les subàrees de comunicació receptiva i comunicació expressiva. En la *comunicació receptiva*, que inclou la capacitat de discriminació i comprensió de sons, paraules i gestos, Carlota va mostrar habilitats adequades. Va puntuar especialment bé en ítems relacionats amb la comprensió de paraules, demostrant que era capaç de seguir instruccions verbals simples i identificar objectes i accions. En la *comunicació expressiva*, que avalua la producció de sons, l'ús de regles gramaticals i la utilització del significat, es va observar que Carlota era capaç de formar frases simples i utilitzar un vocabulari adequat. Tot i que mostrava una certa immaduresa en la pronunciació en situacions de pressió o entusiasme, la seua capacitat per aplicar regles gramaticals senzilles, com els plurals i els temps verbals, era adequada per a la seua edat. Carlota també utilitzava correctament paraules amb significat, mostrant que entenia la relació entre paraules i objectes o accions concretes. Pel que fa a l'àrea *cognitiva*, Carlota també va demostrar habilitats dins dels estàndards normatius, especialment en les subàrees de discriminació perceptiva i memòria. Va puntuar bé en tasques de reconeixement i identificació de formes, colors i mides, així com en l'ús de la memòria per recuperar informació després de donar-li pistes adequades. En les proves de raonament i habilitats escolars va mostrar una capacitat per resoldre problemes simples, així com habilitats bàsiques en conceptes preescolars relacionats amb la lectura i el reconeixement de números i lletres. Finalment, en l'àrea *adaptativa*, que inclou aspectes com l'atenció, la independència en tasques de cura personal i responsabilitat, també va mostrar un desenvolupament adequat. En la subàrea d'atenció va ser capaç de mantenir l'atenció en estímuls visuals i auditius durant períodes de temps raonables per a la seua edat cronològica. Així mateix, en les activitats de menjar i vestir-se, Carlota havia adquirit una certa autonomia, tot i que encara requeria supervisió en tasques més complexes. També havia començat a assumir responsabilitats senzilles com, per exemple, recollir les seues joguines o ajudar en petites tasques a casa.

7. Hipòtesi diagnòstica

Mitjançant la informació obtinguda per la tutora a través de les diferents proves i tècniques realitzades es conclou la següent hipòtesi diagnòstica...

8. CAS DE MARTINA

1. Dades personals

Nom: Martina S. F.

Edat: 5 anys i 2 mesos.

Curs: 3r curs d'Educació Infantil.

Localitat: València (barri de Natzaret).

Nacionalitat: espanyola.

Llengua materna: castellà.

2. Motiu de l'avaluació

Martina és una xiqueta de 5 anys i 2 mesos, escolaritzada en l'últim curs d'Educació Infantil en un Centre d'Acció Educativa Singular (CAES) públic situat en el barri de Natzaret, a València. La seua tutora d'Educació Infantil ha detectat la presència de dificultats en diverses àrees del llenguatge.

3. Estructura i dinàmica familiar

Martina és la menor de quatre germans, té dues germanes d'11 i 8 anys i un germà de 6. La mare i el pare, de 30 i 32 anys respectivament i viuen en un barri amb recursos limitats a València. La mare treballa a temps parcial en la neteja d'oficines i el pare és jornalier agrícola amb ocupació temporal i inestable. Tots dos tenen un nivell educatiu molt limitat, ja que van deixar els estudis a una edat primerenca per a incorporar-se al món laboral i ajudar econòmicament les seues famílies. No hi ha antecedents familiars de malalties greus, però el pare presenta alguns problemes de salut derivats de les dures condicions laborals, especialment dolors musculars i problemes respiratoris ocasionals. La llengua materna de la família és el castellà, però els dos progenitors presenten un nivell de vocabulari pobre amb múltiples errors morfològics, sintàctics i semàntics.

La família viu en un pis petit i antic que necessita reformes i té espais massa reduïts per a tants membres. La situació econòmica és precària i amb freqüència prioritzen les necessitats bàsiques com l'alimentació per sobre altres despeses com, per exemple, material escolar o activitats extraescolars. L'àvia materna, de 49 anys, viu amb ells des que va perdre la casa a causa d'una execució hipotecària. Ella ajuda amb les tasques domèstiques i amb la cura dels nets mentre els progenitors treballen, però té alguns problemes de mobilitat que li impedeixen ser completament autònoma. Els caps de setmana solen visitar uns oncles que viuen a un altre barri proper, buscant suport emocional i a

vegades ajuda econòmica. La relació entre tots els germans és propera, ja que solen jugar junts a casa o al parc del barri, però Martina sovint es queda al marge perquè és la més petita. Els progenitors no acostumen a participar en activitats d'oci amb els fills i la major part del temps lliure juguen al carrer amb altres infants del barri.

Malgrat les dificultats econòmiques, els progenitors intenten cuidar els seus fills i els envien a l'escola nets i amb l'esmorzar, encara que sovint els falten els recursos necessaris per complir amb les exigències escolars. La família percep el col·legi més com una guarderia que com una oportunitat per al desenvolupament educatiu, cosa que es reflecteix en la manca d'implicació en les tasques escolars.

4. Embaràs, naixement i desenvolupament

L'embaràs de Martina no va ser planificat i va ser una sorpresa per a la família, però va ser acceptat amb il·lusió. La mare va rebre una atenció prenatal mínima: va assistir a les visites mèdiques bàsiques, ja que no disposava de recursos suficients per a un seguiment complet. L'embaràs va transcórrer sense complicacions majors, però la mare va patir anèmia lleu durant el tercer trimestre. Martina va néixer en la setmana 38 de gestació, amb un pes de 2.700 grams, una alçada de 47 centímetres i una puntuació de 9 en el test d'Apgar.

El desenvolupament de Martina durant els primers anys va ser relativament normal. La mare no recorda amb precisió les edats exactes en què va assolir les diferents fites evolutives com, per exemple, posar-se dempeus o començar a caminar, però recorda que va començar a dir les primeres paraules al voltant dels 14 mesos. Martina va ser criada amb una combinació de lactància materna i biberó i va ser deslletada als 24 mesos. El control d'esfínters es va aconseguir amb normalitat i no es va orinar o embrutar el llit després de deixar els bolquers, excepte alguna ocasió puntual. No s'han produït problemes de salut greus que requerisquen hospitalització, tot i que Martina ha sofrit algunes malalties comunes com refredats i episodis de bronquitis lleu durant l'hivern. Actualment, Martina gaudeix d'un bon estat de salut general, encara que continua mostrant una certa vulnerabilitat a les infeccions respiratòries, fet que es gestiona amb les cures habituals i el seguiment mèdic necessari.

5. Història escolar

Martina va començar l'escolarització als quatre anys en el centre actual, sense haver cursat el primer curs del segon cicle d'Educació Infantil. La mare i el pare van optar per no portar-la a l'escola abans per raons econòmiques i perquè preferien que estiguera a càrrec de l'àvia materna. Des de llavors ha presentat un patró d'absentisme escolar puntual, faltant dos o tres dies al mes sense una causa justificada.

A l'escola, Martina es mostra sovint aïllada i té dificultats per participar en les activitats de grup. La tutora la descriu com una xiqueta introvertida que prefereix jugar sola i no interactua gaire

amb els companys i companyes. A vegades té conductes erràtiques, i mostra una actitud desafiant o agressiva en moments d'estrés o frustració. El seu vocabulari és limitat per a la seua edat cronològica i té algunes dificultats per comunicar-se i comprendre instruccions. Això li impedeix seguir el ritme de les activitats a classe i respondre adequadament a les preguntes. Aquestes circumstàncies han causat un retard notable en el desenvolupament de les habilitats socials i acadèmiques bàsiques. Martina no ha aconseguit desenvolupar les competències necessàries en autonomia personal, pautes elementals de convivència i relació social. La manca de pràctica regular i suport a casa ha contribuït a aquest retard, cosa que s'ha reflectit en una progressió acadèmica inferior a la dels companys.

6. Proves i tècniques d'avaluació aplicades

El procés d'avaluació s'inicià amb l'exploració dels diferents components del llenguatge. L'exploració de l'àrea *semàntica comprensiva* es realitzà mitjançant la versió castellana del **Test Boehm de Conceptos básicos BOEHM-3 Preescolar** (Boehm, 2012). Martina va obtenir uns resultats inferiors al punt de tall establert per a la seua edat, indicant una comprensió limitada dels conceptes bàsics en comparació amb els infants de la seua edat cronològica. El component *semàntic expressiu* s'avaluà amb la **Prueba de Vocabulario Expresivo** (de Andrés et al., 2015). Es va obtenir una puntuació directa que es corresponia amb un nivell baix, la qual cosa indicava un coneixement limitat per conceptualitzar i explicar termes bàsics en comparació amb els companys i companyes de la seua edat cronològica, i evidenciava un vocabulari molt reduït i una manca de fluïdesa verbal.

L'avaluació de la *morfosintaxi expressiva* es va realitzar mitjançant el registre i l'observació del **llenguatge espontani**. Així, es va gravar una conversa d'uns quatre minuts durant una activitat on l'alumnat havia de narrar les seues experiències durant el cap de setmana. L'anàlisi de les produccions lingüístiques revelà una estructuració de les frases molt senzilla, amb un ús limitat de construccions complexes. Martina tendia a utilitzar frases curtes i simples, sovint compostes per subjecte i verb, amb poques expansions o detalls addicionals. També presentava alguns problemes en la concordança de gènere i nombre. A més a més usava incorrectament el gènere dels substantius o adjectius, i també es confonia en la concordança del nombre, per exemple, deia «la casas» en lloc de «las casas». També s'observaren problemes significatius amb l'ús dels temps verbals. Mostrava una tendència a utilitzar només el present, fins i tot quan descrivia esdeveniments passats o futurs, la qual cosa indicava una dificultat per manejar les formes verbals correctes. Això es traduïa en un ús inconsistent dels temps verbals i una manca de precisió temporal en la narrativa. A més a més, es van detectar omissions freqüents de preposicions, articles i conjuncions que empobrien el discurs i el feien menys clar i cohesiu. Malgrat aquestes dificultats, Martina mostrava alguns aspectes del llenguatge que es mantenien preservats. La seua capacitat per formar frases simples i expressar idees bàsiques era funcional, i podia comunicar les seues necessitats i desitjos de manera comprensible. L'avaluació de la *morfosintaxi comprensiva* es realitzà mitjançant el **Test de Comprensión de Estructuras Gramaticales, CEG** (Mendoza et al., 2005). Els resultats

van confirmar que Martina no comprenia les estructures gramaticals pròpies de la seua edat cronològica: obtenia una puntuació situada en el percentil 5.

L'avaluació va seguir amb l'anàlisi de l'àrea *fonètica i fonològica expressiva*. S'utilitzà una **prova no estandaritzada de denominació d'objectes** basada en el *Registro Fonológico Inducido* (Juárez i Monfort, 2010). Martina presentava processos de simplificació en l'estructura de la síl·laba amb substitucions i omissions, especialment en fonemes oclusius, líquids i fricatius. Per exemple, sovint pronunciava [llove] en lloc de [lover] i [komia] en lloc de [komida], elidint o alterant els sons finals de les paraules. Aquest patró de simplificació era especialment evident en paraules amb estructures consonàntiques complexes o que incloïen sons finals que requerien una articulació més precisa. Cal destacar que aquests errors no eren consistents, ja que Martina podia pronunciar correctament els fonemes que generaven problemes en altres contextos o posicions. Per exemple, podia articular clarament el so [d] en paraules com «dos» o «día» quan aquest es trobava al començament de la paraula.

L'avaluació de *pragmàtica expressiva* es realitzà amb una activitat de **parla espontània** en la qual havia d'explicar les regles de dos jocs ben coneguts per ella: conillets a amagar i veig, veig. Encara que es tractava de dues activitats amb les quals estava familiaritzada, Martina tenia problemes per estructurar la informació de manera coherent. Quan intentava detallar les regles dels jocs, sovint saltava d'una idea a una altra sense seguir un ordre lògic, la qual cosa dificultava la comprensió per part de l'interlocutor. Per exemple, començava explicant una regla del joc sense introduir el context o la finalitat, o bé s'oblidava de detalls crucials que permetien entendre el funcionament complet del joc. A més a més, Martina tenia dificultats per adaptar el seu discurs a l'audiència i al context. Així, utilitzava termes específics dels jocs sense explicar-los, assumint que l'interlocutor ja els coneixia. Finalment, també s'observaven dificultats per respondre a preguntes o sol·licituds de clarificació de l'interlocutor. Quan se li demanava que aclarira o ampliara alguna part de l'explicació, tendia a repetir la mateixa informació sense aportar detalls addicionals o reestructurar el discurs per fer-lo més comprensible.

L'avaluació finalitzà amb l'exploració de les capacitats cognitives i adaptatives mitjançant l'**Inventari de Desenvolupament Battelle** (Newborg et al., 2011). Els resultats van mostrar puntuacions bastant variables amb punts forts i febles. En l'àrea *adaptativa*, Martina era capaç de dur a terme activitats quotidianes com menjar, vestir-se i mantenir l'ordre dins dels estàndards normatius per a la seua edat cronològica. No obstant això, presentava importants limitacions en l'assumpció de responsabilitats i en la capacitat de mantenir l'atenció davant estímuls ambientals. El seu desenvolupament adaptatiu corresponia a un nivell de 57 mesos. En l'àrea *cognitiva*, la memòria, el desenvolupament conceptual i les habilitats de discriminació perceptiva presentaven un nivell de desenvolupament semblant al nivell esperat per a la seua edat cronològica. Per contra, el raonament i les habilitats escolars presentaven serioses limitacions i es situaven a -1,5 desviacions típiques per davall de la mitjana. El seu desenvolupament cognitiu corresponia a un nivell de 56 mesos.

7. Hipòtesi diagnòstica

Mitjançant la informació obtinguda per la tutora a través de les diferents proves i tècniques realitzades es conclou la següent hipòtesi diagnòstica...

9. ACTIVITATS GRUPALS

1. Indicacions generals¹

Les activitats proposades tenen com a objectiu el desenvolupament de les competències necessàries per detectar, avaluar i intervenir les dificultats del llenguatge oral en Educació Infantil. A partir de l'anàlisi dels diferents casos s'aprèn a recollir **informació** rellevant en diferents àmbits (personal, familiar, cognitiu, escolar i lingüístic) i a interpretar diferents **tècniques** i **estratègies** d'**avaluació**. Aquest treball inicial permet la generació d'**hipòtesis diagnòstiques** justificades correctament a partir dels indicadors de risc. El treball també inclou el disseny d'**activitats d'intervenció** educativa adaptades a les competències del mestre o la mestra d'Educació Infantil sense envair l'àmbit de l'especialitat d'audició i llenguatge. Es finalitza amb l'elaboració d'estratègies d'**assessorament familiar**, oferint informació comprensible i pautes senzilles que els progenitors puguin seguir per a contribuir al desenvolupament del llenguatge dels seus fills i filles.

Es proposa una metodologia de treball grupal i col·laborativa (grups d'entre **3 i 4 persones**). No es tracta simplement de distribuir els casos entre els/les membres del grup per resoldre'ls de manera individual sinó de treballar conjuntament. Aquest treball col·lectiu és fonamental per aconseguir una comprensió més profunda i completa. Cada grup haurà de dur a terme sessions de **debat** en les quals es compartisca i es contraste la informació. Aquestes sessions són essencials per garantir que els possibles biaixos que puguin sorgir durant la lectura i redacció individual dels casos es resolguen mitjançant el diàleg. Quan s'aborda un cas de manera individual és fàcil que es passen per alt certs detalls o que es prioritzen uns elements sobre altres de manera poc objectiva. El debat grupal permet una revisió crítica i col·lectiva que ajuda a corregir aquests biaixos i a prendre decisions més informades i equilibrades.

La data límit d'entrega del treball és el **23 de desembre**, no obstant això, és important no deixar el treball per a l'últim moment. La resolució del llibre de casos requereix un esforç constant i progressiu al llarg del curs. Per aquest motiu es planteja una **entrega intermèdia obligatòria l'11 de novembre**. En aquesta entrega intermèdia s'exigeix, com a mínim, **dos casos** completament finalitzats. A més a més, es valorarà positivament que el grup haja avançat en altres casos, encara que no tots els apartats estiguen completament desenvolupats. L'entrega intermèdia constituirà el **20%** de la nota final i el professor proporcionarà un **feedback** correctiu detallat sobre els aspectes que es poden millorar; així, el grup comptarà amb prou temps per revisar i ajustar els aspectes necessaris abans de l'entrega final.

¹ Si es creu que algun cas no presenta cap trastorn, només s'hauran de realitzar els apartat 2, 3 i 4.

Cada grup tindrà l'oportunitat de **contactar amb el professor** al llarg de tot el procés per resoldre dubtes relacionats amb el contingut i amb l'aplicació pràctica dels coneixements. És fonamental que s'utilitzin aquestes tutories per aclarir conceptes, metodologies o aspectes teòrics que puguin generar incertesa durant el desenvolupament del treball. No obstant això, cal tenir en compte que no es podran sol·licitar respostes explícites ni correccions prèvies del treball. Això implica que el professor no revisarà ni donarà valoracions anticipades sobre els casos que s'estiguin treballant abans de l'entrega intermèdia o final. Així mateix, es recomana **no concentrar els dubtes en les últimes dues setmanes** del curs perquè en aquest període la disponibilitat de tutories podria ser limitada per l'acumulació de sol·licituds.

2. Activitats sobre aspectes evolutius, familiars i escolars

1. Sintetitzo i descriu la informació disponible en relació amb les diferents àrees avaluades (àrees del desenvolupament, estructura i dinàmica familiar, aspectes escolar, etc.). Elabora una **síntesi** centrada en la informació més rellevant recollida pel mestre o la mestra d'Educació Infantil en els **apartats 3, 4 i 5**. És important recordar que no tota la informació té la mateixa importància en cada cas, per la qual cosa no es tracta de fer un resum genèric, sinó d'identificar i seleccionar els elements més significatius per a cada situació concreta. La rellevància de la informació pot variar en cada cas. Així, per exemple, les dades relatives al part poden ser essencials en alguns casos i no tenir tanta importància en altres. Identifica també si hi ha alguna **informació** rellevant que **no ha sigut recollida**. Quines **preguntes específiques** hauries de formular per obtenir aquesta informació?

3. Activitats sobre instruments i tècniques i instruments d'avaluació

1. Quines tècniques i instruments d'avaluació han emprat els/les mestres d'Educació Infantil per recollir dades en relació a la hipòtesi diagnòstica inicial? Elabora una **fitxa** per a cadascuna de les tècniques o instruments utilitzats en el procés d'avaluació. Cada fitxa ha d'incloure informació detallada sobre: el **nom** de la tècnica o instrument; les **dimensions** que avalua (semàntica, pragmàtica, funcionament cognitiu, etc.); el **material** utilitzat durant l'avaluació; les **tasques** o activitats que s'han de realitzar, i la **forma d'interpretar** els resultats obtinguts. L'apartat «*Forma d'interpretar els resultats obtinguts*» no implica donar resultats explícits sobre l'execució de l'alumne/a, sinó mencionar la tasca que s'ha de realitzar per interpretar la prova, per exemple, en la *Prueba de Vocabulario Expresivo* s'ha de comparar les puntuacions obtingudes pel subjecte amb un grup de referència. És important tenir en compte que, en Educació Infantil, sovint s'utilitzen tècniques no estandarditzades adaptades a la realitat de l'aula, més enllà dels instruments estandarditzats. En molts casos, aquestes tècniques deriven d'instruments ja existents, però s'ajusten a les necessitats específiques dels infants. Per exemple, es pot usar una prova no estandarditzada d'expressió basada en el *Registro Fonológico Inducido*. En aquest cas, la tècnica aplicada no és el *Registro*

Fonològic Inducido en si mateix, sinó una adaptació no estandarditzada a partir d'aquest instrument.

2. Pensa i descriu una estratègia d'avaluació no estandarditzada. Elabora una **estratègia** d'avaluació **no estandarditzada** adaptada a la simptomatologia del cas. Aquesta estratègia ha d'estar dissenyada específicament per ajudar a determinar la **hipòtesi diagnòstica** que es comunicarà al Departament d'Orientació. En la descripció de l'estratègia proporciona la següent informació: la **dimensió** que avalua (fonètica/fonologia, morfosintaxi, semàntica o pragmàtica), el **procés** (comprensió o expressió), els **aspectes teòrics** que has tingut en compte per dissenyar-la, el **material** necessari per dur-la a terme, la **tasca** que haurà de realitzar l'alumne/a, l'explicació de com es realitzaria la **interpretació** dels resultats. Tingues present que aquesta estratègia no pot ser genèrica. Ha d'estar adaptada de manera precisa als símptomes descrits en el cas específic. Si hi ha diversos símptomes s'haurà d'escollir l'àrea que resulte més convenient avaluar (perquè no compta amb informació, per què s'han evidenciat dificultats, etc.). No és necessari simular l'aplicació de la tècnica ni interpretar els resultats, però la proposta ha de quedar completament elaborada i preparada per al seu ús si fos necessari.

4. Activitats sobre simptomatologia nuclear i indicadors de risc

1. Quines hipòtesis diagnòstiques són plausibles tenint en compte la informació presentada en el cas? Identifica i descriu les **hipòtesis diagnòstiques** que podrien ser compatibles amb la informació recollida durant la fase d'avaluació. **Argumenta i justifica**, una per una, el grau de plausibilitat de cadascuna d'aquestes hipòtesis basant-te en els símptomes més rellevants observats. És important recordar que en aquesta primera fase no és recomanable descartar cap hipòtesi massa ràpid, ni centrar-se en una sola opció. L'enfocament ha de ser considerar diverses hipòtesis (dues, tres o fins i tot quatre) que siguin compatibles amb les dades recollides a través de les diferents tècniques i instruments d'avaluació.

2. Quina hipòtesi diagnòstica comunicaries finalment en la sol·licitud dirigida al Departament d'Orientació Educativa? Justifica el grau de **compliment dels indicadors de risc** per a cadascuna de les hipòtesis plantejades en l'activitat anterior. Aquest és l'apartat més importat del treball i, per tant, s'hauran d'**evitar** les **redaccions esquemàtiques** o poc elaborades. L'argumentació d'aquest apartat ha de fer-se amb exhaustivitat i rigor. Finalment, escull la hipòtesi diagnòstica que consideres més adequada per comunicar oficialment al Departament d'Orientació Educativa.

5. Activitats sobre actuació i intervenció escolar

1. Fes una cerca bibliogràfica i elabora una activitat per intervenir la hipòtesi diagnòstica formulada una vegada confirmada per la Unitat de Salut Mental Infantil i Adolescent (USMIA). Aquesta activitat ha d'estar ajustada a la simptomatologia concreta del cas i a les competències professionals d'un mestre o mestra d'Educació Infantil. L'activitat ha de ser original i no s'admetrà cap reproducció d'un recurs trobat per internet o en altres fons d'informació. A l'hora d'elaborar-la, proporciona

la següent informació: **objectiu** que es persegueix amb l'activitat; **material** necessari per dur-la a terme; **procediment** detallat de l'activitat; i **instruccions** que haurà de seguir l'alumne/a. És important que l'activitat no siga genèrica i estiga específicament adaptada a les necessitats específiques del cas: llengua materna, gustos personals, etc. No han de plantejar-se tractaments logopèdics perquè aquests són competència dels logopedes o dels mestres d'audició i llenguatge. El focus ha de centrar-se en intervencions pedagògiques pròpies del mestre/a d'Educació Infantil en el context d'aula ordinària.

6. Activitats sobre assessorament i intervenció familiar

1. Fes una cerca bibliogràfica i elabora una fitxa breu amb la informació bàsica sobre el trastorn que els progenitors haurien de conèixer. La fitxa ha de contenir informació clara i essencial sobre el trastorn detectat. Aquesta fitxa ha d'incloure, de manera accessible i comprensible, els aspectes següents:

- **Nom del trastorn.** Identificació **oficial** del trastorn del llenguatge, per exemple, «Trastorn del Llenguatge», així com **termes alternatius** anàlegs, per exemple, «disfàsia» o «TEL».
- **Concepte del trastorn.** Explicació breu i senzilla sobre en què consisteix el trastorn.
- **Simptomatologia.** Descripció dels **síntomes** que presenta l'alumne/a en relació amb el trastorn. Cal incloure **exemples específics** (incapacitat per a articular el fonema [s], dificultats per contar un conte cronològicament, etc.) que ajuden a clarificar l'explicació
- **Origen o causes.** Explicació de les possibles **causes** del trastorn. És important destacar si l'origen és **multifactorial** (genètic, ambiental, etc.), o si se'n **desconeix** la causa exacta. Això ajuda a aclarir dubtes i preocupacions dels progenitors respecte a la seua responsabilitat en l'origen.
- **Com afecta el trastorn.** Explicació de com el trastorn pot influir en el seu **aprenentatge**, la **relació** amb altres infants i el seu **desenvolupament** general.
- **Pronòstic i evolució.** Informació sobre com pot **evolucionar** el trastorn amb el pas del temps i quins **resultats** es poden esperar amb la **intervenció adequada**.

És important que la terminologia utilitzada siga senzilla i estiga adaptada al nivell de coneixement dels progenitors, ja que, en general, no solen tenir una formació específica sobre aquest tipus de trastorns. L'objectiu és que la informació siga fàcil d'entendre i ajude a aclarir qualsevol dubte o preocupació que puguin tenir. Cal evitar informació copiada de les diapositives de classe o redaccions genèriques que no aporten valor. Es pot cercar informació en guies o materials específics dirigits a progenitors.

2. Fes una cerca bibliogràfica i elabora una fitxa breu amb orientacions, pautes i recomanacions per a la família de l'alumne/a. Crea una fitxa que proporcione als progenitors **orientacions pràctiques** per ajudar el seu fill o la seva filla amb el trastorn de la parla, el llenguatge o la comunicació diagnosticat. Aquesta fitxa ha d'incloure **tècniques i eines** que poden usar a casa per millorar la simptomatologia nuclear i la interferència associada. Les pautes i recomanacions han d'estar redactades de manera clara i didàctica. No es tracta de fer un llistat infinit de pautes explicades amb poques paraules, sinó de donar explicacions detallades i exemples pràctics que faciliten la seua implementació. Es pot cercar informació en guies o materials específics dirigits a progenitors.

7. Activitats de coordinació

1. Emplena la graella identificant i registrant les eines i els procediments utilitzats per a la coordinació de l'equip. Realitza una **valoració** sobre les **eines i procediments** emprats per coordinar l'equip (Annex I), identificant-los i justificant-ne l'ús. Per exemple: es van fer reunions en línia amb els membres de l'equip?, amb quina freqüència?, quina aplicació es va utilitzar per a aquestes reunions? També pots indicar si es van utilitzar plataformes com Google Drive o altres aplicacions per crear i compartir documents col·laboratius. Aquesta tasca només es realitza una vegada s'ha finalitzat la resolució del llibre de casos.

10. ACTIVITATS INDIVIDUALS

1. Reflexió personal

1. Fes una reflexió personal sobre les competències adquirides. Comenta també la possible existència d'aspectes insuficientment treballats o desenvolupats (Annex II). Tingues en compte que no es tracta d'una mera enumeració dels continguts treballats, ni un resum, sinó d'una **reflexió crítica** i personal. Ha de contenir una valoració sobre com aplicar les **competències adquirides** a l'aula d'Educació Infantil i quina importància té la **detecció primerenca** de les dificultats de la parla, del llenguatge i la comunicació en el procés d'ensenyament-aprenentatge. No hi ha una extensió mínima ni màxima.

2. Autoavaluació i avaluació grupal

1. Emplena la graella de funcions i responsabilitats. Posteriorment fes una valoració quantitativa i justifica la qualificació numèrica que t'has assignat a tu mateix i a cada membre del teu equip (Annex III). Descriu la **contribució** de cada membre de l'equip al projecte. Han participat tothom per igual en la preparació dels casos? Quines han estat les teues tasques específiques? Hi ha hagut canvis respecte a la planificació del treball inicial?

11. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Boehm, A. E. (2012). *BOEHM-3 Preescolar. Test Boehm de Conceptos básicos*. Pearson Editorial.
- Bosch, L. (2004). *Evaluación fonológica del habla infantil*. Masson.
- Branca, M. F., Alcantud, F., Ferre, A. M. i Quiroga, M. E. (2007). *EDAF. Evaluación de la discriminación auditiva y fonológica*. Lebón.
- De Andrés, L., Moreno, M. I., Marín, M. O., Vázquez, M. L. i Ríos, P. (2009). *Prueba de Vocabulario Expresivo*. Editorial GEU.
- Juárez, A. i Monfort, M. (2010). *Registro Fonológico Inducido*. CEPE Editorial.
- Mendoza, E., Carballo, G., Muñoz, J. i Fresneda, M. D. (2005). *CEG. Test de Comprensión de Estructuras Gramaticales*. Hogrefe TEA Ediciones.
- Newborg, J., Stock, J. R. i Wnek, L. (2011). *Inventario del Desarrollo Battelle*. Hogrefe TEA Ediciones.

ANNEX I. ACTIVITATS DE COORDINACIÓ

ACTIVITATS DE COORDINACIÓ		
<i>Identifica i registra les eines i els procediments utilitzats per a la coordinació de l'equip</i>		
	ÚS (marca X on calga)	FREQÜÈNCIA (setmanal, diària, cada 10 dies, etc.)
REUNIONS DE COORDINACIÓ O TREBALL		
Videoconferències (Google Meet, zoom, Skype, etc.)		
Missatgeria instantània (WhatsApp, Telegram, etc.)		
Correu electrònic		
Telèfon		
Altres (indicar)		
ELABORACIÓ DEL DOCUMENT		
Google Drive		
Correu electrònic		
Altres (indicar)		

VALORACIÓ QUALITATIVA (COORDINACIÓ)
Fes una valoració, identificant i justificant les eines i procediments utilitzats per a la coordinació de l'equip. Per exemple, va haver-hi reunions en línia amb altres membres de l'equip?, amb quina freqüència i quina aplicació es va utilitzar per a això?, es va usar Google Drive o una altra aplicació en el núvol per a elaborar un document compartit?, etc.

ANNEX II. REFLEXIÓ PERSONAL

COMENTARI CRÍTIC

Fes una reflexió personal sobre les competències adquirides durant la realització del treball de cara al teu exercici professional com a mestre/a d'Educació Infantil. Destaca'n els punts forts i els punts febles (no hi ha un nombre màxim ni mínim de pàgines).

ANNEX III. AUTOAVALUACIÓ I AVALUACIÓ GRUPAL

FUNCIONS I RESPONSABILITATS				
(MARCA AMB UNA X LES FUNCIONS DE CADA MEMBRE)				
MEMBRES DE L'EQUIP	AUTOAVALUACIÓ (NOM I COGNOMS)	MEMBRE 2 (NOM I COGNOMS)	MEMBRE 3 (NOM I COGNOMS)	MEMBRE 4 (NOM I COGNOMS)
Coordinador/a				
Cerca d'informació				
Revisió de l'expressió escrita i la coherència global				
Revisió d'aspectes formals				
ALTRES (especificar)				
HORES DE DEDICACIÓ GLOBAL:				
VALORACIÓ NUMÈRICA (0-10)				

VALORACIÓ QUALITATIVA (VALORACIÓ)
Justifica la qualificació numèrica que t'has assignat a tu mateix/a i a cada membre de l'equip. Descriu la contribució de cada membre al projecte. Han participat tothom per igual en la preparació dels casos? Quines han estat teues tasques específiques? Hi ha hagut canvis respecte a la planificació del treball inicial? (no hi ha un nombre màxim ni mínim de pàgines).